

**Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного
навчання**

Кафедра адміністративного права та адміністративного процесу

КЕЙС
заняття на тему
«Адміністративна відповідальність та провадження у справах
про адміністративні правопорушення»

Підвищення кваліфікації (довгострокове)
поліцейських – дільничні офіцери поліції

Інформація про викладача:
к.ю.н., доцент ДІДИК Наталія Іванівна
тел.. 0964364310

Львів -2021

Тема
«Національна поліція та адміністративна
відповідальність. Адміністративне правопорушення.
Повноваження поліції щодо провадження у справах про
адміністративні правопорушення»

Годин на тему – 1
Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: сформувати понятійний апарат з відповідної теми лекції, а також систематизовані стійкі знання слухачів щодо адміністративних правопорушень в окресленій сфері, предмета правопорушення, їх складу та ознак, особливостей їх документування.

Міжтематичні зв'язки: організаційно-правові засади в діяльності дільничного офіцера поліції, взаємодія поліції та громади (Community Policing), взаємодія дільничного офіцера поліції з підрозділами Національної поліції та іншими органами, профілактична (превентивна) робота дільничного офіцера поліції, запобігання та протидія домашньому насильству.

План лекції

1. Поняття, підстави та принципи адміністративної відповідальності.
2. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність. Обставини, що обтяжують та пом'якшують відповідальність.
3. Адміністративна відповідальність неповнолітніх та окремих категорій громадян.
4. Відмінність адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності.
5. Склад адміністративного правопорушення.
6. Поняття, мета та види адміністративних стягнень.
7. Загальна характеристика та види правопорушень.
8. Характеристика окремих складів правопорушень щодо суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони.

1. Поняття, підстави та принципи адміністративної відповідальності

Поняття адміністративної відповідальності, її зміст і обсяг до сьогодення залишаються одним із найбільш суперечливих питань української адміністративно-правової науки.

Чинне законодавство України не дає визначення поняття адміністративної відповідальності, і тому в теорії адміністративного права існує численна кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища.

Так, чинний КУпАП містить розділ 2 під назвою «Адміністративне

правопорушення і адміністративна відповідальність», де у ст. 9 законодавець сформулював визначення адміністративного правопорушення, а щодо адміністративної відповідальності обмежився вказівкою на те, що її мірою є адміністративне стягнення (ст. 23 «Мета адміністративного стягнення»).

Українська юридична енциклопедія у статті «Адміністративна відповідальність», в унісон з КУпАП, обмежилась з цього приводу лише констатацією того, що адміністративна відповідальність — це вид юридичної відповідальності громадян і службових осіб за вчинені ними адміністративні правопорушення.

Таким чином, всі дефініції адміністративної відповідальності мають лише дослідницький характер.

Поняття адміністративної відповідальності науковцями розглядається як один з інститутів адміністративного права, як форма забезпечення одного із заходів примусу (стягнення), як різновид юридичної (правової) відповідальності, як ефективний засіб запобігання правопорушенням та забезпечення правопорядку, як певний стан суспільних відносин, який виникає внаслідок порушення законодавства.

У ст. 92 Конституції України адміністративну відповідальність визначено як один з основних видів юридичної відповідальності в Україні. Вона є наслідком невиконання чи неналежного виконання особою норм адміністративного законодавства, що тягне невідворотне реагування держави на адміністративні правопорушення (проступки), та встановлюється виключно законами тощо.

Частіш за все в теоретичних працях зустрічається кілька визначень.

В. Б. Авер'янов характеризував адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій — адміністративних стягнень.

С. Т. Гончарук характеризує зміст адміністративної відповідальності як специфічної форми реагування держави в особі її компетентних органів на вчинення адміністративних проступків, згідно з якою особи, що скоїли ці проступки, повинні відповісти перед уповноваженими державними органами за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку.

Найбільш повною, на наш погляд, є дефініція, яку запропоновано В. К. Колпаковим, котру ми візьмемо за теоретичну основу і будемо базувати на ній викладання наступного матеріалу щодо змісту та особливостей інституту адміністративної відповідальності.

Принцип (від лат. *principium* — початок, основа) — це основне вихідне положення будь-якого вчення, науки, світогляду тощо.

Принципи адміністративної відповідальності — це основні положення, закріплені в Конституції та інших законах України, на яких базується порядок притягнення винних осіб до адміністративної

відповідальності.

До принципів адміністративної відповідальності належать:

- верховенство права;
- законності;
- доцільності;
- обґрунтованості;
- невідворотності;
- своєчасності;
- справедливості;
- гуманізму;
- індивідуалізації покарання;
- відповідності провини та покарання тощо.

Верховенство права — є пріоритетним у правовій державі. Цей принцип полягає в тому, що адміністративна відповідальність в Україні та процедура притягнення до адміністративної відповідальності ґрунтується на конституційних принципах та правових презумпціях, які зумовлені виконанням і дією саме принципу верховенства права в Україні. Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ч. 2 ст. 8 КУ).

Принцип верховенства права є, за своєю суттю, принципом природного права як сукупності ідеальних, духовних і справедливих понять про право. Визнання конституційним принципом верховенства права означає, що закони держави, як і їх застосування, повинні відповідати праву як мірі загальної та рівної для всіх свободи та справедливості. Крім того, в законах має обмежуватись свавілля як фізичних, юридичних осіб, так і держави задля загального добра.

Принцип верховенства права означає, що свобода громадян має забезпечуватись таким правовим порядком, коли ніхто не змушує робити чогось, не передбаченого законом, а людина, її права і свободи визнаються найвищою цінністю. Принцип верховенства права означає також, що не держава утворює право, а право є основою життєдіяльності та існування держави в особі її органів, посадових осіб і інших організацій.

Принцип законності полягає, по-перше, в тому, що адміністративна відповідальність настає лише за ті діяння, які передбачені законом, по-друге, притягати до адміністративної відповідальності мають право тільки передбачені законом компетентні органи, по-третє, органи публічної адміністрації при вирішенні питання про притягнення винної особи до адміністративної відповідальності повинні керуватися законом і здійснювати свої повноваження в рамках передбаченої законодавством компетенції. Принцип законності адміністративної відповідальності закріплюється у ст. 7 КУпАП.

Принцип доцільності. Зміст конкретизуючого рішення, прийнятого на основі адміністративного розсуду, не в усіх випадках впливає прямо з нормативного припису. Це об'єктивно зумовлює існування принципу, що

полегшує пошук уповноваженим суб'єктом потрібного рішення. Так, ст. 21 КУпАП закріплює, що особа, яка вчинила адміністративний проступок, може бути звільнена від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до нього доцільно застосувати захід громадського впливу. Згідно зі ст. 22 КУпАП орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити правопорушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням при малозначності адміністративного проступку. У доцільності звільнення правопорушника від адміністративної відповідальності за мотивами малозначності його проступку можуть переконувати різноманітні обставини, що пом'якшують відповідальність, у тому числі й умови, що дозволяють досягти виховних і попереджувальних цілей без застосування заходів адміністративного впливу, зокрема факт відсутності у порушника стійких антигромадських установок.

Принцип обґрунтованості полягає в тому, що довільне притягнення особи до адміністративної відповідальності не допускається. Правозастосовні органи повинні встановити сам факт вчинення адміністративного проступку, а також встановити інші обставини справи, які мають значення для кваліфікації адміністративного проступку та індивідуалізації адміністративної відповідальності. Також вибір конкретної міри адміністративного стягнення повинен бути обґрунтований на ретельному вивченні матеріалів справи та при врахуванні пом'якшуючих та обтяжуючих обставин справи. Принцип обґрунтованості безпосередньо не закріплений у КУпАП, однак впливає з його положень. Так, ст. 251 КУпАП встановлює, що доказами у справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність або відсутність адміністративного проступку, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Принцип невідворотності передбачає неминучість настання адміністративної відповідальності для особи, яка вчинила адміністративний проступок. Невідворотність адміністративної відповідальності залежить більшою мірою від налагодженості роботи правоохоронних органів, від професіоналізму працівників, уповноважених притягати до відповідальності і застосовувати санкції. Адміністративний проступок, на який не відреагувала держава, заподіює правопорядку серйозної шкоди. Безкарність правопорушника заохочує їх на вчинення нових проступків і подає негативний приклад іншим нестійким особам.

Принцип своєчасності адміністративної відповідальності означає можливість притягнення правопорушника до відповідальності протягом строку давності, тобто періоду часу, не занадто віддаленого від факту правопорушення. Строки давності застосування до особи адміністративних стягнень регулюються ст. 38 КУпАП, яка закріплює, що адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня його

виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді). Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніше як через три місяці з дня його виявлення. Адміністративні стягнення за вчинення корупційного правопорушення може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення. У разі відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи або її закриття.

Після закінчення термінів давності можливість накладення адміністративного стягнення виключається. Також необхідно зазначити той факт, що строки давності, передбачені ст. 38 КУпАП, є абсолютними, тобто вони ніким не можуть бути продовжені, а їх пропуск, незалежно від причин, однозначно виключає накладення адміністративного стягнення. Однак практика свідчить про інше — строки давності притягнення до адміністративної відповідальності порушуються. І причина тут не тільки в некомпетентності, халатності, недбалості органу (посадової особи), що приймає рішення у справі, що порушує принцип законності та своєчасності адміністративної відповідальності, а й у незнанні законодавства про адміністративну відповідальність самим правопорушником і відсутності відповідного контролю з боку громадськості за діяльністю органів адміністративної юрисдикції, які вправі притягати винних до адміністративної відповідальності.

Принцип справедливості проявляється в тому, що законодавець, передбачаючи санкцію за адміністративне правопорушення, повинен виходити зі ступеня суспільної небезпеки даного протиправного діяння. Так, якби за викидання сміття та інших предметів з вікон і дверей вагонів поїздів, за прохід по залізничних коліях у невстановлених місцях (ч. 3 ст. 109 КУпАП) законодавство встановлювало адміністративні стягнення у вигляді виправних робіт або адміністративного арешту, то можна було б стверджувати, що в даному випадку порушується принцип справедливості, оскільки ступінь суспільної небезпечності діяння не відповідає мірі адміністративної відповідальності за його вчинення. Принцип справедливості адміністративної відповідальності проявляється і в тому, що передбачені у ст. 24 КУпАП заходи адміністративного стягнення і в ст. 24¹ КУпАП заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, не спрямовані на приниження людської гідності. Крім цього, справедливість адміністративної відповідальності проявляється в тому, що, за загальним правилом, закон зворотної сили не має, проте у випадках скасування або пом'якшення адміністративної відповідальності закон має зворотну силу. Також справедливість проявляється і в тому, що притягнути особу до

адміністративної відповідальності двічі за одне й те саме правопорушення не можна (ст. 61 Конституції України).

Принцип гуманізму. Його суть полягає у повазі до гідності і прав особи. Виходячи із принципу гуманізму, чиновникам забороняється, прикриваючись формальними процесуальними приписами, принижувати гідність особи, ущемляти її найменші потреби та інтереси. Правозастосування існує лише для того, щоб реалізувати права та обов'язки громадян. А засоби, як відомо, повинні відповідати меті — безпечному існуванню та розвитку особи у суспільстві. Вибір процедурних форм, що не відповідають цій меті, гальмує або взагалі заважає реалізації ідей гуманізму. Крім того, гуманізм є критерієм правильності рішення, а також проявляється в обставинах, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення (наприклад неосудність особи, стан крайньої необхідності). Достеменно визначена істина у справі має оцінюватись згідно з моральними принципами.

Принцип індивідуалізації покарання вимагає відповідності між заходом впливу до правопорушника, що обирається, і ступенем суспільної небезпеки адміністративного проступку. Застосування цього принципу тісно пов'язано з індивідуалізацією адміністративної відповідальності залежно від ступеня суспільної небезпеки проступку і властивостей правопорушника. Цей принцип безпосередньо не закріплений у КУпАП, однак впливає з його положень. Наприклад, ч. 2 ст. 33 КУпАП закріплює, що при накладенні адміністративного стягнення враховуються характер вчиненого проступку, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

Відповідність провини та покарання вимагає, щоб при виборі конкретного заходу адміністративного стягнення враховувались всі обставини вчиненого правопорушення і особа порушника. Реалізації зазначеного принципу сприяє закріплення в законодавстві можливості вибору адміністративного стягнення із кількох можливих (альтернативні санкції) або конкретного розміру стягнення в межах передбачених мінімуму і максимуму (відносно визначені санкції), виходячи із характеру правопорушення і особи винного.

2. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність.

Обставини, що обтяжують та пом'якшують відповідальність

Отже, адміністративна відповідальність — це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником.

Слід зазначити, що в теорії адміністративного права відсутня єдина думка щодо проблеми визначення підстав адміністративної відповідальності. Одні фахівці під підставами правової відповідальності розуміють наявність у діях особи складу правопорушення, інші підставами вважають протиправне діяння, вчинення адміністративного проступку — суспільно небезпечної, протиправної, винної дії або бездіяльності, що порушує норми відповідного закону.

Загальновизнаною є думка тих вчених-адміністративістів, які підставами адміністративної відповідальності визнають, як правило, адміністративне правопорушення (проступок).

Теорія адміністративного права виділяє наступні види підстав адміністративної відповідальності:

— *фактичні* (вчинення особою особливого виду правопорушення — адміністративного (тобто наявність ознак такого правопорушення);

— *юридичні* (наявність в діях особи юридичного складу правопорушення — суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони);

— *процесуальні* (наявність процесуальних норм, які забезпечують притягнення винної особи до адміністративної відповідальності).

Тобто можливість притягнення до адміністративної відповідальності виникає за наявності усіх трьох перелічених підстав, якщо хоча б одна з підстав є відсутньою, то притягнути до адміністративної відповідальності суб'єкта, який вчинив протиправне діяння неможливо.

Треба зазначити, що законодавець передбачає обставини, що виключають адміністративну відповідальність (ст. 17 КУпАП). Встановлюється, що особа, яка діяла в стані крайньої необхідності, необхідної оборони, а також в стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності.

Стан крайньої необхідності (ст. 18 КУпАП) — це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку для усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода.

Стан необхідної оборони (ст. 19 КУпАП) — це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Перевищенням меж необхідної оборони закон визнає явну невідповідність захисту характерові і суспільній шкідливості посягання.

Стан неосудності (ст. 20 КУпАП) — це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку особою, яка не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану.

У той самий час законодавець передбачає можливість звільнення від адміністративної відповідальності за таких підстав:

1) коли характер вчиненого проступку і особи правопорушника свідчить про доцільність застосування до нього заходів громадського впливу (ст. 21 КУпАП);

2) коли визнано малозначність проступку (ст. 22 КУпАП);

3) коли наявний дипломатичний імунітет від адміністративної

юрисдикції (ст. 16 КУпАП).

У першому випадку особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, звільняється від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу. Про заходи громадського впливу, застосовані до осіб, які вчинили правопорушення, передбачені ст. 51 КУпАП (дрібне викрадення чужого майна), ч. 1 ст. 129 КУпАП (допуск до керування транспортними засобами або суднами водіїв чи судноводіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або осіб, які не мають права керування транспортним засобом), ч. 1 та 2 ст. 130 КУпАП (керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції та повторно протягом року вчинення будь-якого із зазначеного правопорушення), ст. 156 КУпАП (порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами), ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство), ст. 176 КУпАП (виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення), ст. 177 КУпАП (придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення), ст. 178 КУпАП (розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді), ст. 179 КУпАП (розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві), ст. 180 КУпАП (доведення неповнолітнього до стану сп'яніння), власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, або громадська організація повинні не пізніше як у десятиденний строк з дня одержання матеріалів повідомити орган (посадову особу), який надіслав матеріали.

У другому випадку, при малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням (ст. 22 КУпАП).

3. Адміністративна відповідальність неповнолітніх та окремих категорій громадян.

Масштабні процеси (особливо негативні), що відбуваються в економічній, політичній, соціально-культурній та морально-психологічній сферах, мають суттєвий, часто несприятливий вплив на неповнолітніх осіб. Прояв девіантної поведінки дітей, скоєння ними правопорушень є певним індикатором, що визначає рівень морального стану суспільства. Як зазначає Міністерство внутрішніх справ України, виявлено майже 25,7 тис. неповнолітніх правопорушників, з яких понад 70% вчиняють правопорушення у складі груп, зокрема за участю дорослих, а кількість малолітніх правопорушників значно зростає.

Крім того, зростає кількість вчинення адміністративних проступків серед неповнолітніх, що викликає занепокоєність громадськості і правоохоронних

органів та необхідність використання і вдосконалення ефективних заходів впливу, які б знизили наявний рівень правопорушень серед неповнолітніх. Мотивація поведінки неповнолітніх переважно зумовлена віковими особливостями: несталий світогляд та недостатній життєвий досвід, рухлива система цінностей та схильність до наслідування, бажання виділитись та показати себе самостійним, відсутність критичного ставлення до своїх вчинків тощо. Суттєво сприяє девіантній поведінці неповнолітніх також відсутність дієвих профілактичних заходів, безконтрольність із боку батьків, незайнятості та безробіття, зuboжіння тощо.

На жаль, реалії сьогодення свідчать про високий рівень латентності адміністративних деліктів серед підлітків, недостатньо врегульований перелік заходів впливу на неповнолітніх, відсутність законодавчо визначених процедур їх застосування та нехтування ними адміністративно-юрисдикційних органів. Тому важливим у цьому аспекті є використання законодавчо закріплених, ефективних методів і засобів запобігання та боротьби з девіантною поведінкою неповнолітніх, але обов'язково на основі принципу гуманності. Враховуючи це, удосконалення інституту адміністративної відповідальності неповнолітніх та заходів адміністративного впливу на них є актуальною проблемою у правовій науці.

В усі часи актуальною проблемою являється правопорушення які скоюють підлітки. Адже проблема підліткової злочинності стоїть не тільки перед працівниками поліції, а і перед всім суспільством в цілому, бо підлітки - це діти, а діти наше майбутнє. Так яке може бути майбутнє, якщо в такому ранньому віці вони стають на злочинний шлях.

Причиною правопорушення які скоюють підлітки найчастіше є неналежний догляд за дітьми батьків або їхня відсутність. Загальне зниження рівня життя, неблагополуччя сімей, які з втратою прибутку втрачають і моральні цінності, відсутність нормальних побутових умов — все це призводить до того, що діти, прагнучи жити так, як усі, намагаються досягти цього правопорушення які скоюють підлітки. Крім того, згубний вплив на неповнолітніх справляє телебачення, що пропагує насильство і життя заради власного задоволення.

На жаль наша держава та окремі батьки не в змозі турбуватися належним чином про дітей. Якщо зануритись глибше, то можна побачити, що у них повністю змінилися норми, цінності, установки, атрибути, проведення дозвілля та обрання професії.

Фахівці б'ють на сполох: на тлі загального зниження темпів правопорушень які скоюють підлітки щороку зростає частка тяжких їх, які скоюють підлітки. Психологи стверджують, що психіка українських дітей зазнала за останнє десятиріччя незворотних змін: вони нічого не бояться, нічого не цінують, ні в що не вірять. Вони стають дедалі жорстокішими, а їхні

Під адміністративною відповідальністю слід розуміти накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що зумовлюють для цих осіб

обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру. Адміністративна відповідальність є одним з видів юридичної відповідальності, що має всі ознаки останньої. Разом з тим адміністративна відповідальність є складовою адміністративного примусу і наділена всіма його ознаками.

Основні риси адміністративної відповідальності полягають у тому, що її підставою є адміністративне правопорушення (проступок). Притягнення до адміністративної відповідальності — обов'язок державних органів, які є суб'єктами виконавчої влади, їх перелік наводиться в розділі III КпАП України.

Неповнолітні — це особи, які не досягли 18 років, тобто віку, з досягненням якого закон пов'язує настання повної дієздатності.

Неповнолітні, які не досягли встановленого в законі віку 16 років згідно з КпАП України, є малолітніми і юридичній відповідальності, у тому числі адміністративній, не підлягають, оскільки визнаються нездатними усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними. До того ж адміністративна відповідальність неповнолітнього може настати тільки тоді, коли 16 років йому виповнилось саме до моменту вчинення протиправного діяння, а не до вирішення питання про притягнення його до адміністративної відповідальності.

Крім стягнень, передбачених у статтях 24 КУпАП, законодавець передбачив заходи виховного впливу, які застосовуються до неповнолітніх, які вчинили правопорушення у віці від 16 до 18 років. До них належать:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувородогана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Вважаємо за доцільне здійснити характеристику зазначених заходів впливу до неповнолітніх.

Так, зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого (п. 1 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) є найменш суворою мірою адміністративного стягнення. Воно застосовується органом публічної адміністрації в тих випадках, коли він дійшов висновку, що неповнолітній усвідомив неправомірність своєї поведінки, суспільну шкідливість вчиненого діяння і покався в цьому.

Попередження (п. 2 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) — більш суворий захід виховного впливу, і полягає він в усному оголошенні органом публічної адміністрації офіційного, від імені держави, осуду неповнолітнього правопорушника і його поведінки, що дістало вияв у вчиненні адміністративного правопорушення, яке не становить великої суспільної небезпеки.

Догана або сувора догана (п. 3 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) — захід морально-психологічного впливу, який застосовується до неповнолітніх правопорушників у разі систематичного невиконання встановлених правил поведінки і вчинення правопорушень, що свідчать про формування антигромадської установки. Догана чи сувора догана вважаються більш жорсткими заходами стягнення, ніж попередження. Вони супроводжуються офіційним, від імені держави, суворим осудом неповнолітнього правопорушника і вчиненого ним діяння.

Передача неповнолітнього під нагляд педагогічному або трудовому колективу (п. 4 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) становить покладання органом публічної адміністрації на відповідний колектив за його (колективу) згодою обов'язку здійснювати виховний вплив на неповнолітнього і контролювати його поведінку.

Передача неповнолітнього під нагляд окремим громадянам (п. 4 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) полягає в покладанні на них обов'язків з виховання неповнолітнього і контролю за його поведінкою.

Передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх заміняють, допускається лише за наявності даних про їх здатність забезпечити позитивний вплив на нього та постійний контроль за його поведінкою. Бажання і згода неповнолітнього при цьому не вимагаються.

Під особами, що заміняють батьків, розуміються при цьому усиновителі, опікуни та піклувальники.

При передачі неповнолітнього під нагляд батькам, особам, що їх заміняють, педагогічному чи трудовому колективу орган публічної адміністрації не встановлює строків такого нагляду. Однак на практиці нагляд зазначеними особами здійснюється, як правило, не менше року.

Передача неповнолітнього під нагляд педагогічному або трудовому колективу являє собою покладання публічним органом на відповідний колектив з його (колективу) згоди обов'язку щодо здійснення виховного впливу на неповнолітнього і контролю за його поведінкою. Таким колективом може бути, наприклад, педагогічний колектив школи, у якій навчається неповнолітній, або трудовий колектив підприємства, де він працює. При цьому орган публічної влади (сьогодні це суд, суддя), що розглядає справу про правопорушення неповнолітнього, має бути упевненим у можливостях позитивного впливу такого колективу на неповнолітнього правопорушника, що передається колективу під нагляд.

Передача неповнолітнього під нагляд окремим громадянам визначається в покладанні на них обов'язків щодо виховання піднаглядного і контролю за його поведінкою. Вона застосовується тільки на прохання громадян, яким передається неповнолітній і які добре зарекомендували себе на педагогічній роботі чи в іншій сфері суспільно-корисної діяльності.

Неприпустима передача неповнолітнього батькові чи матері, позбавленим батьківських прав, а також батькам або іншим особам, що за рівнем культури і характером своєї поведінки не здатні позитивно впливати на нього.

Зазначені заходи застосовуються в адміністративно-судовому порядку і спрямовані на забезпечення виховного впливу щодо неповнолітнього. На відміну від аналогічних примусових заходів виховного характеру, які передбачені в КК України:

1) адміністративні заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП, не належать до заходів, що звільняють від покарання;

2) з перерахованих заходів лише попередження та передача під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, аналогічні тим, що передбачені в кримінальному законодавстві;

3) при здійсненні адміністративного впливу на неповнолітнього застосовується лише один захід; у кримінально-правовій нормі до неповнолітнього може бути застосовано кілька примусових заходів виховного характеру;

4) в КУпАП не визначається тривалість і порядок проведення заходів виховного впливу; в КК України зазначається тривалість здійснення деяких заходів.

Заходи виховного впливу, що застосовуються до неповнолітніх, відрізняються від адміністративних стягнень:

1) адміністративні стягнення застосовуються майже до усіх фізичних осіб, які вчинили правопорушення, і до юридичних осіб, заходи виховного впливу застосовуються лише до неповнолітніх правопорушників;

2) на відміну від адміністративних стягнень, заходи виховного впливу, які застосовуються до неповнолітніх, мають виховний та запобіжний характер і не є штрафними санкціями;

3) на відміну від заходів виховного впливу, система адміністративних стягнень, яка передбачена ст. 24 КУпАП, подається в законодавстві з урахуванням зростання суворості, заходи виховного впливу характеризуються однаковою мірою суворості (пояснюється це тим, що вони мають виховне спрямування);

4) на відміну від адміністративних стягнень, питання виконання постанов про застосування заходів виховного впливу не врегульоване законодавством.

Тому слід розрізняти заходи, що мають тільки виправно-виховний вплив (штраф, виправні роботи), і заходи, які нарівні з виправно-виховним впливом створюють умови, що виключають можливість учинення нових правопорушень (конфіскація, позбавлення спеціальних прав, наданих громадянам).

Одним із напрямів попередження адміністративних правопорушень неповнолітніх є виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню проступків, що є сутністю профілактичної діяльності. Але, на жаль, система таких причин та умов досі чітко не визначена в юридичній літературі, а в адміністративній практиці під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, що скоїли неповнолітні, існує лише формальна фіксація і відсутні пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов.

Варто погодитись із висновками О.Г. Стрельченко та А.Є. Намазова, що «попередження адміністративних правопорушень, які вчинюються неповнолітніми, є гуманним, дієвим та найбільш ефективним засобом (способом) скорочення кількості адміністративної деліктності, оскільки воно пов'язане з такими заходами з боку держави і суспільства, які спрямовані не лише на виявлення й усунення причин та умов, що сприяють правопорушенням, а й на утримування неповнолітнього від їх вчинення, припинення правопорушень та притягнення їх до відповідальності».

Специфіка адміністративної відповідальності неповнолітніх дає підстави для виокремлення відповідних заходів правового впливу, необхідних для перевиховання правопорушників, запобігання вчиненню нових проступків, формування правової свідомості і правової культури цієї категорії осіб для дотримання законодавства України та морально-етичних засад існування й розвитку суспільства.

Ю.І. Ковальчук визначає адміністративну відповідальність неповнолітніх як застосування у встановленому порядку судовими органами адміністративних стягнень та заходів виховного впливу на неповнолітніх осіб, винних у вчиненні адміністративних проступків, для виховання у них поваги до законів, до правил соціального співжиття, а також запобігання вчиненню ними нових правопорушень. На думку вченого, заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, – це різновид заходів адміністративної відповідальності, які полягають у державному осуді неправомірної поведінки особи й певному обмеженні її прав і законних інтересів. Ці заходи зумовлюються тим, що законодавство має бути гуманним до неповнолітніх правопорушників, враховуючи особливості психіки неповнолітнього та його соціальний статус.

Тому постає питання про здійснення заходів не тільки правового характеру, а й педагогічного, психологічного та медичного. Насамперед необхідно вивчити психологічні особливості особи, її поведінку, а лише потім визначатися з тим, які саме профілактичні та правові заходи необхідно вжити. Правове обґрунтування адміністративної відповідальності неповнолітніх у сучасних умовах відображено в цілому ряді нормативно-правових актів, але має суттєві недоліки.

Так, нормативні акти: визначають профілактику правопорушень неповнолітніх як одне з основних завдань держави (Національна програма «Діти України»); дають розуміння дитини та вікової градації на малолітніх і неповнолітніх (Міжнародна Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р., що була ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 р. № 789-ХІІ); визначають правову основу діяльності органів та служб у справах неповнолітніх та спеціальних установ для неповнолітніх, на які покладається здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, що не досягли 18-річного віку; встановлюють особливості відповідальності неповнолітніх та заходи адміністративного впливу на них (ст. ст. 13, 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Але доречно було б ці нормативні акти та державну політику загалом привести у відповідність до сучасних умов та міжнародних стандартів щодо захисту неповнолітніх (наприклад, до вимог Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила від 29 листопада 1985 р.)). Крім того, застосування адміністративного впливу на неповнолітніх повинно здійснюватися на засадах неухильного дотримання процесуальних норм, гуманного відношення до їх духовного стану, забезпечення права на захист, справедливої оцінки вчиненого проступку та невідворотного застосування заходів відповідного впливу.

Чинне законодавство лише частково та у загальних рисах окреслює механізм застосування заходів адміністративного примусу, що вживаються до неповнолітніх (ст. ст. 13, 24-1, 184 КУпАП). Досить суперечливим є питання щодо органів (посадових осіб), які можуть скласти протокол про адміністративне правопорушення неповнолітнього та застосовувати заходи адміністративного впливу, хоча ст. 221 КУпАП закріплює виключну компетенцію з розгляду справ про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, за районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами.

Крім того, порядок складання протоколу про адміністративне правопорушення та саме провадження здійснюється на загальних засадах, що не враховує вікових особливостей неповнолітнього правопорушника та відходить від гуманістичних принципів.

Законодавець не досить чітко окреслює перелік адміністративних стягнень, які можуть застосовуватись до неповнолітніх за вчинення ними окремих правопорушень (свого часу в одному із проектів КУпАП було передбачено перелік адміністративних стягнень, які не можуть бути застосовані до неповнолітніх). Лише аналізуючи ст. 26-32 КУпАП, можливо зрозуміти, що тільки адміністративний арешт не може бути застосовано до неповнолітніх, хоча було б доречним, враховуючи принцип гуманізму та імплементацію міжнародних стандартів прав людини, виключити можливість застосування також виправних робіт. Чинне законодавство України встановлює систему заходів адміністративного впливу на неповнолітніх за вчинення ними адміністративних проступків у ст. 24-1 КУпАП.

Аналіз норм Кодексу дає нам можливість віднести заходи адміністративного впливу на неповнолітніх до заходів адміністративної відповідальності, близьких за правовою природою до адміністративних стягнень (оскільки вони знаходяться в розділі КУпАП «Адміністративні стягнення»). Відсутність їх у переліку адміністративних стягнень (ст. 24 КУпАП) свідчить про те, що їх не можна ототожнювати зі стягненнями, але це заходи державного примусу, оскільки пов'язані з певним обмеженням прав особи.

Заходи адміністративного впливу, які застосовуються до неповнолітніх, характеризуються такими ознаками:

1. Застосовуються на основі норм адміністративного права та є заходами державного примусу, що робить їх схожими на адміністративні стягнення. На жаль, як уже зазначалось, національне законодавство недостатньо регламентує механізм застосування цих заходів примусу.

2. Можуть бути застосовані органом адміністративної юрисдикції тільки до особи, яка безпосередньо вчинила адміністративний проступок та є деліктоздатною, що є спорідненим з адміністративними стягненнями. Але можуть бути застосовані лише до неповнолітніх віком від 16 до 18 років, а враховуючи темпи акселерації молоді у сучасному житті, можливо, є доречним зниження віку адміністративної відповідальності неповнолітніх.

3. Створюють для правопорушника несприятливі юридичні наслідки, що полягає в осуді поведінки правопорушника й обмеженні його особистих благ та інших правових інтересів (наприклад, морально-психологічний вплив такого заходу, як догана чи сувора догана).

4. Застосовується до правопорушника для досягнення певних цілей, хоча законодавство не закріплює такої мети нормативно (на відміну від чітко визначеної у ст. 23 КУпАП мети адміністративних стягнень). Крім того, у заходах впливу відсутній елемент кари, який присутній в адміністративних стягненнях.

5. Підставою застосування є адміністративний проступок. Аналізуючи ст. 13 КУпАП, правопорушення, за які неповнолітніх можна притягнути до відповідальності, умовно поділяються на три групи:

а) правопорушення, за вчинення яких до неповнолітніх застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП;

б) правопорушення, за вчинення яких неповнолітні підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах, або до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу;

в) правопорушення, за вчинення яких неповнолітні підлягають адміністративній відповідальності виключно на загальних підставах.

Враховуючи вказані ознаки, можливо зазначити, що заходи впливу на неповнолітніх, як і адміністративні стягнення, є заходами адміністративної відповідальності. Але вони мають певні відмінності:

1) застосування адміністративного стягнення спричиняє виникнення стану, коли особа вважається такою, що протягом року притягувалася до адміністративної відповідальності; застосування ж заходів впливу таких правових наслідків не породжує;

2) елемент кари більш притаманний адміністративним стягненням, ніж заходам впливу на неповнолітніх;

3) заходи впливу на неповнолітніх застосовуються лише як заміна адміністративних стягнень.

Крім того, заходи адміністративного впливу мають чітко виражений запобіжно-виховний характер, оскільки правильне та своєчасне застосування їх до неповнолітнього правопорушника дасть змогу виробити в нього почуття особистої відповідальності. Варто також зазначити, що

адміністративно примусові заходи застосовуються не тільки до неповнолітніх, а й до їхніх батьків у разі неналежного виховання своїх дітей.

4. Відмінність адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності.

Адміністративну відповідальність не можна сприймати інакше, ніж у контексті з іншими видами відповідальності, бо синтезуючим началом тут є необхідність відповідати за власні дії, протиправні вчинки, брати на себе вину за їх наслідки. Незважаючи на наявність спільних рис, що притаманні будь-якому виду юридичної відповідальності, адміністративна відповідальність, у той самий час, відрізняється від інших видів юридичної відповідальності.

До критеріїв розмежування можна віднести:

- а) підстави притягнення до адміністративної відповідальності;
- б) коло суб'єктів, які наділені правом порушення та розгляду справ про адміністративні правопорушення; встановлення адміністративної відповідальності;
- в) правові наслідки;
- г) процесуальна процедура;
- г) санкції.

Адміністративна відповідальність відмежовується від кримінальної за наступними ознаками:

— адміністративна відповідальність настає за вчинення адміністративного правопорушення, склад якого визначається як законами (КУпАП, Закон України «Про громадські об'єднання»), так і підзаконними актами (рішення органів місцевого самоврядування). Кримінальна відповідальність настає за вчинення злочину, склад яких визначається виключно нормами Кримінального кодексу України;

— правом порушення справ про адміністративні правопорушення, як і правом розгляду таких справ наділене широке коло суб'єктів публічної адміністрації. Правом порушення кримінальних справ, наділені виключно органи дізнання і попереднього слідства, визначені КПК України, та органи прокуратури, а правом розгляду — виключно суди. Що стосується суб'єктів, які встановлюють юридичну відповідальність, то, на відміну від кримінальної відповідальності, яка встановлюється виключно Верховною Радою України, адміністративна — встановлюється й іншими суб'єктами публічної адміністрації (органами місцевого самоврядування);

— до кримінальної відповідальності притягуються лише фізичні особи, а до адміністративної — як фізичні особи так і юридичні особи;

— притягнення особи до адміністративної відповідальності і застосування до неї адміністративних санкцій не призводить до таких наслідків, як судимість, що в подальшому проявляється в певних обмеженнях її правосуб'єктності (наприклад вільний виїзд за межі України);

— адміністративна відповідальність реалізується як у позасудовому, так і в судовому порядку, кримінальна — тільки в судовому;

— притягнення особи до адміністративної відповідальності відбувається в коротші строки та за спрощеною процедурою (можливість накладення адміністративного стягнення на місці вчинення протиправного діяння, без складання протоколу про адміністративне правопорушення — ст. 258 КУпАП).

Слід також зазначити, що кримінальна відповідальність має пріоритет перед відповідальністю адміністративною. У ч. 2 ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначається, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть відповідно до закону кримінальної відповідальності.

В основу відмежування адміністративної відповідальності від цивільно-правової можна покласти усі зазначені ознаки, за винятком тієї, яка дає характеристику кола суб'єктів відповідальності — в адміністративній та цивільній відповідальності вони співпадають.

Адміністративна відповідальність відмежовується від цивільно-правової за такими ознаками:

— в інституті адміністративної відповідальності діє презумпція невинності, а в цивільній — презумпція вини;

— метою притягнення до адміністративної відповідальності є виховання особи і запобігання вчинення правопорушень в подальшому та іншими особами, цивільної — в першу чергу, відшкодування шкоди;

— адміністративна відповідальність належить до компетенції органів публічної адміністрації та їх посадових осіб, а цивільно-правова — до компетенції судів;

— заходами цивільної відповідальності суспільні відносини, як правило, захищаються за рахунок майна винного з метою відновити попередній майновий стан потерпілої сторони, а заходи адміністративної відповідальності, як і кримінальної, спрямовані також проти особи порушника;

— нормативні підстави адміністративної та цивільно-правової відповідальності регулюються різним законодавством — адміністративним та цивільним. Відмінності за фактичними підставами полягають у специфіці конкретних складів адміністративного та цивільного проступків — об'єкта протиправного посягання, правових наслідків їх вчинення.

Об'єктом цивільних протиправних дій є майнові відносини, які захищаються у судовому порядку. Об'єкт адміністративних протиправних дій інший — суспільні відносини в сфері публічного адміністрування, які захищаються як у судовому, так і у позасудовому порядку владою відповідних органів та посадових осіб.

Адміністративна відповідальність відрізняється від цивільної і наслідками протиправного діяння. Якщо для адміністративних правопорушень такий елемент, як протиправний наслідок (матеріальна шкода) не завжди є обов'язковим, то склад цивільного правопорушення, як правило, його передбачає;

— адміністративна відповідальність настає переважно у позасудовому порядку в короткі строки або навіть на місці вчинення проступку, натомість цивільно-правова не може мати місця без відповідного звернення заінтересованої сторони до суду з позовом. Строки притягнення до цивільно-правової відповідальності, на відміну від адміністративної, — до 3 років, вони можуть перериватися, продовжуватися, поновлюватися тощо.

Значна схожість спостерігається між адміністративною та дисциплінарною відповідальністю. Вони мають приблизно однакову ступінь суспільної небезпеки. Характеризуються такими рисами, як винність, протиправність, караність.

Свідченням про їх близькість є позиція законодавця, який у ст. 15 КУпАП встановлює, що особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за адміністративні правопорушення несуть дисциплінарну відповідальність.

Вона підкріплюється роз'ясненнями Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення», де зазначено, що притягнення посадових осіб і громадян до дисциплінарної відповідальності за вчинені ними правопорушення не виключає застосування до них заходів адміністративного стягнення за ці самі порушення і не звільняє від обов'язку відшкодувати заподіяну ними шкоду.

Разом із тим, актуальною потребою є визначення ознак, за якими ***адміністративна відповідальність відрізняється від дисциплінарної***, а саме:

— головною ознакою, яка обумовлює всі інші відмінності між адміністративною та дисциплінарною відповідальністю, є їх різна правова природа. Свій вираз вона знаходить у тому, що обов'язок додержуватись правил, за порушення яких передбачена адміністративна відповідальність, на відповідних суб'єктів покладається владно. Обов'язок додержуватись правил, за порушення яких передбачена дисциплінарна відповідальність, відповідними суб'єктами приймається на себе добровільно.

Так, *природа адміністративної відповідальності — публічно-правова.* Вона настає при порушенні загальнообов'язкових правил, які встановлюються публічною адміністрацією. Такі правила є юридичним виразом узагальнень про соціально-корисну поведінку суб'єктів суспільних відносин. Вони містяться у законах і діють у межах всієї країни, незалежно від територіальних, інституціональних, етнічних, майнових, демографічних, виробничих та інших особливостей регіонів і їх населення. За допомогою цих правил здійснюється зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. А також охорона і захист прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку.

5. **Склад адміністративного правопорушення.**

Отже, **адміністративним правопорушенням** (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність (ст. 9 КУпАП).

Адміністративному правопорушенню властиві такі *загально-правові ознаки*:

- передусім, це *дія чи бездіяльність*, тобто — діяння, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей;
- *суспільна шкідливість* (цю ознаку дехто ототожнює з антигромадською спрямованістю або суспільною небезпекою);
- *протиправність* (подібне діяння завжди посягає на загальнообов'язкові правила, встановлені тим чи іншим нормативним актом);
- *винуватість* (таке діяння, як прояв волі і свідомості особи, повинно бути завжди винним, тобто вчиненням умисно або з необережності);
- *адміністративна карність* (подібне протиправне, винне діяння буде визнане адміністративним проступком тільки тоді, коли за його вчинення законодавством передбачено адміністративну відповідальність).

Крім цього, адміністративним правопорушенням властивий ще цілий ряд характерних ознак, які утворюють їх юридичні склади. Слід зауважити, що залежно від юридичних властивостей розрізняють ознаки як такі, що мають юридичне значення, і які такого значення не мають. В свою чергу, юридично значущі ознаки можуть входити до юридичного складу правопорушення (так звані конструктивні ознаки), інші ж з них до такого складу не входять (наприклад обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність, тощо).

Вчення про склад правопорушення посідає одне з центральних місць в адміністративно-правовій науці та має велике практичне значення.

По-перше, воно сприяє виявленню найістотніших ознак антигромадських діянь, їх розмежуванню і встановленню справедливих санкцій;

по-друге, допомагає правозастосовчим органам правильно кваліфікувати правопорушення та вживати адекватних їм заходів впливу;

по-третє, дає можливість зрозуміти закон, допомагає навчанню юристів і правовому вихованню громадян.

Склад — це опис діяння у законі. Опис ще не вчиненого, а тільки передбачуваного чи можливого діяння. Для такого опису використовуються лише юридично значущі ознаки, які характеризують діяння, як правопорушення. Вони отримали назву конструктивних ознак.

Так, *склад адміністративного правопорушення становить сукупність головних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до юридичної відповідальності*.

При описі складів досить широко використовуються оцінні ознаки. Зміст таких ознак у нормативному порядку чітко не визначається і питання про їх

наявність або відсутність вирішується правозастосувачем з урахуванням конкретних обставин.

Тому значну роль у розкритті їхнього змісту відіграють теоретичні дослідження. Це такі ознаки, як «грубе порушення» (статті 85, 108 КУпАП), «істотна шкода» (ст. 186 КУпАП), «аварійна обстановка» (ст. 128¹ КУпАП), «забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання» (ст. 184 КУпАП), «безгосподарне утримання» (ст. 150 КУпАП), «об'єкти, що сприяють масовому скупченню птахів, небезпечних для польотів повітряних суден» (ст. 111 КУпАП), «образливе чіпляння до громадян» (ст. 173 КУпАП), стан, «що ображає людську гідність і громадську мораль» (ст. 178 КУпАП), «злісна непокора» (ст. 185 КУпАП), «злісне ухилення» (статті 185³, 185⁴ КУпАП), «поважні причини» (ст. 210 КУпАП) тощо.

Ознаки можна *розрізняти за ступенем узагальнення*. У такому разі йдеться про ознаки:

- а) загальні;
- б) родові або видові;
- в) конкретні, або одиничні.

Загальні властиві всім складам (вина, діяння тощо).

Родові (видові) характерні для групи складів. Наприклад, для складів, що описують правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, специфічним буде об'єкт зазіхань — суспільні відносини, що складаються в цій сфері.

Конкретні (одиничні) характеризують окремі конкретні склади. Наприклад, «безпека польотів» (ст. 111 КУпАП), «безквитковий проїзд пасажирів» (ст. 135 КУпАП), «ворожіння» (ст. 181 КУпАП), «виклик спеціальних служб» (ст. 183 КУпАП), «неповага до суду» (ст. 185³ КУпАП).

6. Поняття, мета та види адміністративних стягнень.

Адміністративні стягнення, їх система та види містяться в різноманітних нормативно-правових актах публічної адміністрації. В той самий час більш системно вони зосереджені в КУпАП.

Зокрема, *попередження* (ст. 26 КУпАП) застосовується як самостійна міра за вчинення незначних адміністративних порушень, а також щодо осіб, які вперше вчинили проступок і при цьому мають позитивні характеристики. Зміст попередження як міри адміністративного стягнення полягає в офіційному, від імені держави, осудженні протиправного діяння органом публічної влади й у попередженні правопорушника про неприпустимість таких дій надалі. Воно розраховане на виховний ефект і не зачіпає ні майнових, ні інших прав порушника.

Як і будь-яке інше стягнення, попередження потребує юридичного оформлення у вигляді винесення письмової постанови, що відповідає вимогам ст. 283 КУпАП. Постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виконується органом (посадовою особою), який виніс постанову, шляхом оголошення постанови порушнику. Якщо постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виноситься під час відсутності порушника, йому вручається

копія постанови в порядку і строки, передбачені ст. 285 КУпАП. Поряд із цим законодавець передбачає можливість фіксації попередження в іншій установленій законом формі.

Попередження як адміністративне стягнення слід відрізнити від попередження як запобіжного заходу протиправної поведінки та усного зауваження.

Штраф (ст. 27 КУпАП) — є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених КУПАП.

Необхідно наголосити, що це виключно грошове стягнення, яке є домінуючим видом, що передбачений як єдиний або альтернативний захід відповідальності за більшість адміністративних правопорушень.

Штраф — найбільш поширений вид адміністративного стягнення майнового характеру. Він накладається на правопорушників в адміністративному або судовому порядку у випадках і межах, передбачених законом. Розмір штрафу визначається переважно щодо офіційно встановленого розміру неоподатковуваного мінімуму доходів громадян або, в окремих випадках, у кратному розмірі до вартості проїзду. Щодо посадових осіб, на відміну від громадян, чинним законодавством встановлені більш високі розміри стягнень.

Адміністративні штрафи можуть встановлюватись у відносно визначеному розмірі (за наявності верхньої межі — ст. 211¹ КУпАП) та з визначенням верхньої та нижньої межі (ст. 173 КУпАП).

Таким чином, створюються умови для накладення стягнень, виходячи із самого виду правопорушення, з урахуванням особи, майнового стану винного. Крім цього, на розмір штрафу впливає вид суб'єктів правопорушення (громадяни, посадові особи тощо), посада суб'єкта, який накладає штраф, або вид органу влади.

При врегулюванні розмірів адміністративних штрафів законодавець підвищує їх за необхідності посилення відповідальності за повторність вчинення правопорушень: зростають штрафні санкції, передбачені за розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв та появу у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ст. 178 КУпАП); порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 195 КУпАП); азартні ігри, ворожіння в громадських місцях (ст. 181 КУпАП); порушення правил торгівлі і надання послуг працівникам торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю (ст. 155 КУпАП) тощо.

Штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження або опротестування такої постанови — не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення. У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від

шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють. Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України.

В адміністративному провадженні штраф застосовується виключно як грошове стягнення, хоча в історії адміністративно-штрафної практики України відомі й інші його форми, наприклад натуральний штраф (зерном, картоплею) в сільській місцевості.

Отже, штраф в адміністративно-деліктній практиці — домінуюча форма адміністративної відповідальності, оскільки він передбачений як єдиний або альтернативний захід стягнення за більшість адміністративних правопорушень, що містяться в Особливій частині КУпАП.

Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (ст. 28 КУпАП) є специфічний вид грошово-матеріальних стягнень, накладених за вчинення адміністративних проступків з використанням спеціальних предметів, приладів, або безпосереднім об'єктом яких є заборонений предмет. Оплатне вилучення цього предмета полягає в його примусовому вилученні у особи, яка правомірно ним володіє, та подальшій реалізації з передачею одержаної суми колишньому власнику за винятком витрат з реалізації предмета (ч. 1 ст. 28 КУпАП).

В законодавстві цей захід стягнення застосовується, в основному, за порушення, які становлять найбільшу суспільну шкідливість. У більшості випадків оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення правопорушення, застосовується як додатковий захід (разом зі штрафом та позбавленням спеціального права, наданого особі). КУпАП передбачає оплатне вилучення як основний та додатковий захід стягнення (ст. 25 КУпАП).

Оплатне вилучення слід відрізняти від інших видів вилучення, таких як: реквізиція та конфіскація.

Реквізиція — адміністративно-примусовий захід, який застосовується органами публічної адміністрації у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин; оплатне вилучення — захід адміністративного стягнення.

Реквізиція дістає вияв в оплатному відчуженні або тимчасовому вилученні на оплатній основі майна громадян або публічних органів, громадських організацій, оплатне вилучення поширюється тільки на конкретні предмети, знаряддя або безпосередній об'єкт проступку.

Якщо реквізиція не є санкцією з боку держави і ніяк не пов'язана з адміністративним правопорушенням, застосовується у виключних випадках, то оплатне вилучення — захід адміністративного стягнення за вчинення адміністративного проступку.

Реквізиція, на відміну від оплатного вилучення, може бути й тимчасовим

заходом, який застосовується не тільки до громадян, а й до громадських організацій.

У разі реквізиції майна його попередній власник може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо, за оплатного вилучення правопорушнику як колишньому власнику реалізованої речі повертається лише виручена сума з відрахуванням витрат з реалізації вилученого предмета.

Оплатне вилучення предмета вважається більш м'яким заходом стягнення, ніж конфіскація. Від неї воно відрізняється оплатним характером. Так, за ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з правопорушень щодо порушення правил зберігання або перевезення зброї як додаткове стягнення тягне конфіскацію зброї і бойових припасів (ч. 2 ст. 191 КУпАП), а вчинення того самого проступку вперше (ч. 1 ст. 191 КУпАП) має наслідком застосування лише оплатного вилучення зброї і бойових припасів як додаткового стягнення.

Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (ст. 29 КУпАП), полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Конфіскація вогнепальної зброї, інших знарядь полювання і бойових припасів не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Порядок застосування конфіскації, перелік предметів, які не підлягають конфіскації, встановлюються законодавством України.

Конфіскації також можуть підлягати гроші, одержані внаслідок вчинення адміністративного правопорушення. Цей вид стягнення характеризується тим, що конфіскується не все майно порушника, не будь-які речі, що мають споживчу вартість, а лише предмети, що пов'язані із вчиненням адміністративного правопорушення, і які знаходяться в приватній власності порушника. Конфіскований може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Цей вид стягнення вважається більш суворим заходом, ніж оплатне вилучення, і застосовується виключно за рішенням суду.

Конфіскація як адміністративне стягнення є судово-адміністративним заходом, що застосовується, як правило, як додаткове разом з основним стягненням.

Конфіскація як адміністративне стягнення відрізняється від реквізиції, яка полягає в примусовому вилученні державою у власника майна в державних або суспільних інтересах із сплатою йому його вартості. Конфіскація в адміністративному порядку не переслідує цілей задоволення державної необхідності, яку виконує реквізиція. Її мета — примушення особи до виконання покладених на неї законом обов'язків, вплив на правопорушника в інтересах відповідальності за проступок.

Від вилучення речей і документів конфіскація відрізняється:

- 1) правовою основою застосування (різні норми КУпАП);
- 2) порядком застосування (конфіскація — судовий, вилучення — позасудовий);
- 3) предметами, які необхідно вилучити (на відміну від конфіскації, яка застосовується до правопорушника, вилученню підлягають речі і документи, які виявлені під час затримання правопорушника, його особистого огляду або огляду його речей);
- 4) вилучення речей застосовується як захід адміністративного припинення правопорушення, конфіскація — як адміністративне стягнення.

Позбавлення спеціального права, наданого громадянину (ст. 30 КУпАП), застосовується за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом. Фактичне позбавлення спеціального права дістає вияв у вилученні відповідного документа, який надає таке право (посвідчення водія, посвідчення мисливця).

Слід зазначити, що позбавлення наданого даному громадянину права полювання застосовується на строк до трьох років за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом (ч. 1 ст. 30 КУпАП), а позбавлення наданого даному громадянину права керування транспортними засобами застосовується на строк до трьох років за грубе або повторне порушення порядку користування цим правом або на строк до десяти років за систематичне порушення порядку користування цим правом (ч. 2 ст. 30 КУпАП).

Адміністративне законодавство України передбачає певні пільги для осіб, які користуються спеціальним правом керування транспортним засобом у зв'язку з інвалідністю. Ці особи можуть бути позбавлені такого права тільки у виняткових випадках (ч. 2 ст. 30 КУпАП), якщо вони керували транспортним засобом у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, а також у разі невиконання вимоги працівника поліції про зупинку транспортного засобу, залишення на порушення вимог встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, учасниками якої вони є, ухилення від огляду на наявність алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Позбавлення права полювання не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Постанова про позбавлення права керування річковими і маломірними судами виконується начальником Головної державної інспекції України з безпеки судноплавства та його заступниками, капітаном річкового порту. Разом з тим, постанова про позбавлення права полювання виконується посадовими особами органів, мисливського господарства (ст. 242 КУпАП).

Слід зауважити, що ст. 318 КУпАП визначає, що у разі винесення постанови про позбавлення права керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном вилучене посвідчення водія (свідоцтво, диплом)

особі, щодо якої застосовано даний захід адміністративного стягнення, не повертається. Так, дія виданого замість вилученого посвідчення водія (свідоцтва, диплома) тимчасового дозволу на зазначене право керування продовжується до закінчення строку, встановленого для подання скарги, або до прийняття рішення у скарзі.

Також ст. 319 КУпАП визначає, що виконання постанови про позбавлення права полювання провадиться шляхом вилучення посвідчення мисливця. Доцільно зазначити, що у разі ухилення особи, позбавленої права полювання, від здачі посвідчення мисливця органи мисливського господарства, вилучення посвідчення мисливця провадять у встановленому порядку. Порядок вилучення посвідчення мисливця встановлюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі лісового господарства.

Виправні роботи (ст. 31 КУпАП) застосовуються на строк до двох місяців з відбуванням їх за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і з відрахуванням до двадцяти відсотків заробітку в доход держави.

Метою цього стягнення є грошове покарання, вплив на матеріальні інтереси порушника та його перевиховання в умовах трудового колективу. Дане стягнення не може бути застосоване до недієздатних осіб, пенсіонерів, інвалідів, вагітних жінок, осіб, які не мають постійного місця роботи, а також до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, до осіб рядового і начальницького складів органу виконавчої влади з питань виконання покарань, органів внутрішніх справ і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ч. 1 ст. 15 КУпАП).

Виправні роботи застосовуються за вчинення деяких адміністративних проступків з особливою антигромадською спрямованістю, близьких до злочинів: дрібного хуліганства (ст. 173 КУпАП); поширювання неправдивих чуток (ст. 173¹ КУпАП); злісної непокори законному розпорядженню або вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (ст. 185 КУпАП); повторного протягом року порушення встановленого порядку організації проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ч. 2 ст. 185¹ КУпАП); публічних закликів до невиконання вимог працівника поліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України

Виправні роботи призначаються постановою районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування виправних робіт.

Дана постанова надсилається центральному органу виконавчої влади з питань виконання покарань на виконання не пізніш як наступного дня після її винесення.

Виправні роботи відповідно до ст. 31 КУпАП відбуваються за місцем постійної роботи порушника. На підставі постанови про виправні роботи із

заробітку порушника проводяться відрахування в дохід держави протягом строку відбування адміністративного стягнення в розмірі, визначеному постановою.

Відбування виправних робіт обчислюється часом, протягом якого порушник працював і з його заробітку провадилося відрахування. Кількість днів, відпрацьованих порушником, має бути не менше кількості робочих днів, що припадають на встановлений районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) календарний строк стягнення. Якщо порушник не відпрацював зазначеної кількості робочих днів і відсутні підстави для зарахування невідпрацьованих днів у строк стягнення, відбування виправних робіт триває до повного відпрацювання порушником належної кількості робочих днів. У строк відбування стягнення зараховується час, протягом якого порушник не працював з поважних причин і йому відповідно до закону виплачувалась заробітна плата. До цього строку також зараховується час хвороби, час, наданий для догляду за хворим, і час проведений у відпустці по вагітності і родах. Час хвороби, спричиненої сп'янінням або діями, пов'язаними зі сп'янінням, до строку відбування виправних робіт не зараховується.

Як вже йшлося вище, із заробітку порушника в дохід держави проводяться відрахування в розмірі, встановленому постановою районного суду (судді), в межах 20% заробітку. До суми останнього входять: заробітна плата за основним місцем роботи, за сумісництвом, гонорари, які отримані відповідно до договорів та трудових угод. Відрахування не допускаються з пенсій та допомог, які отримуються у порядку соціального забезпечення та страхування, а також з виплат одноразового характеру. Відрахування здійснюються з усієї суми заробітку без виключення з нього податків та інших платежів.

Застосування цього заходу окрім матеріальних втрат для порушника передбачає і деякі правообмеження: забороняється надання чергової відпустки в період відбування покарання; час відбування виправних робіт не зараховується до стажу роботи, який надає право на отримання щорічної відпустки, надбавок до заробітної плати та інших пільг.

У разі ухилення особи від відбування виправних робіт, застосованих за вчинення дрібного хуліганства, постановою судді невідбутий строк виправних робіт може бути замінене штрафом від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративним арештом з розрахунку один день арешту за три дні виправних робіт, але не більш як на п'ятнадцять діб.

Громадські роботи (ст. 30¹ КУпАП) полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Громадські роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від двадцяти до шістдесяти годин і відбуваються не більш як чотири години на день.

Громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам старше 55 років та чоловікам старше 60 років (ч. 3 ст. 30¹), а також не призначаються до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, до осіб рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів внутрішніх справ і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ч. 1 ст. 15 КУпАП).

При виконанні постанови міськрайонного суду (судді) про застосування громадських робіт надсилається на виконання органу виконавчої влади з питань виконання покарань не пізніше наступного дня після її винесення. Виконання стягнення у вигляді громадських робіт здійснюється на основі участі порушників у суспільно корисній праці, види якої визначають органи місцевого самоврядування.

Строк стягнення у вигляді громадських робіт обчислюється в годинах, протягом яких порушник виконував визначену суспільно корисну працю. Громадські роботи виконуються не більш як чотири години на день, а неповнолітніми — дві години на день (ст. 321² КУпАП).

Слід зазначити, що на власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу за місцем відбування порушником громадських робіт покладається: погодження з органом виконавчої влади з питань виконання покарань переліку об'єктів, на яких порушники відбувають громадські роботи, та видів цих робіт; контроль за виконанням порушниками визначених для них робіт; своєчасне повідомлення органів, що відають виконанням даного виду стягнення, про ухилення порушника від відбування стягнення; ведення обліку та інформування органів, що відають виконанням даного стягнення, про кількість відпрацьованих порушником годин.

Разом із тим, у разі ухилення порушника від відбування громадських робіт постановою судді невідбутий строк громадських робіт може бути замінено адміністративним арештом з розрахунку один день арешту за п'ять годин громадських робіт, але не більш як на п'ятнадцять днів (ст. 321⁴ КУпАП).

Суспільно корисні роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких та перелік об'єктів, на яких порушники повинні виконувати ці роботи, визначає відповідний орган місцевого самоврядування.

Суспільно корисні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від ста двадцяти до трьохсот шістдесяти годин і виконуються не більше восьми годин, а неповнолітніми - не більше двох годин на день.

Суспільно корисні роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами I або II групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років.

Адміністративний арешт (ст. 32 КУпАП) — найбільш суворий захід адміністративного стягнення, який застосовується у виняткових випадках за

окремі види адміністративних правопорушень на строк до п'ятнадцяти діб.

Він призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).

Винятковість адміністративного арешту дістає вияв у тому, що він встановлюється за вчинення адміністративних проступків з особливою антигромадською спрямованістю, які найбільш наближені до кримінально-караних. У КУпАП адміністративний арешт призначається за вчинення таких правопорушень:

- незаконне вироблення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ст. 44 КУпАП);

- дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП);

- розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у громадських місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ч. 3 ст. 178 КУпАП);

- злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку, військовослужбовця (ст. 185 КУпАП);

- порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185¹ КУпАП);

- прояв неповаги до суду (ст. 185³ КУпАП) тощо.

Адміністративний арешт не може застосовуватись до вагітних жінок, жінок, які мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до інвалідів першої та другої груп (ч. 2 ст. 32 КУпАП), а також до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів та осіб рядового і начальницького складів органу виконавчої влади з питань виконання покарань, органів внутрішніх справ і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ч. 1 ст. 15 КУпАП).

Застосування адміністративного арешту не тягне судимості, не є підставою для звільнення з роботи і не перериває трудового стажу. Однак час перебування під арештом не включається до стажу, який надає право на щорічну відпустку, і заробітна плата за період утримання під арештом не сплачується.

Слід зазначити, що постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністративного арешту виконується негайно після її винесення. Осіб, підданих адміністративному арешту, тримають під вартою в місцях, що їх визначають органи внутрішніх справ. При виконанні постанови про застосування адміністративного арешту арештовані піддаються особистому оглядові. Строк адміністративного затримання зараховується до строку адміністративного арешту. Відбування адміністративного арешту провадиться за правилами, встановленими законодавством України.

Разом із тим, особи, піддані адміністративному арешту за правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 44 КУпАП (незаконні виробництво,

придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах), ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство), ст. 173² КУпАП (вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або не проходження корекційної програми), ч. 3 ст. 178 КУпАП (розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту (включаючи транспорт міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволена відповідним органом місцевого самоврядування, або поява в громадському місці у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль — вчинені особою яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за зазначені вище правопорушення), ст. 185 КУпАП (злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця), ч. 2 ст. 185¹ КУпАП (порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення або їх організатором) і ч. 1 ст. 185³ КУпАП (неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки до суду свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в невідповідності зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-яких дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил), використовуються на фізичних роботах. Організація трудового використання осіб, підданих адміністративному арешту, покладається на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад. Особам, підданим адміністративному арешту, за час перебування під арештом заробітна плата за місцем постійної роботи не виплачується.

Видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

Примусово видворити іноземця можливо тільки на підставі винесеної за позовом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державної міграційної служби України), органу охорони державного кордону (Державної прикордонної служби України), СБУ, постанови адміністративного суду, підґрунтям для якого є:

- 1) якщо вони не виконали в установлений строк без поважних причин рішення про примусове повернення в країну походження або третю країну;
- 2) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилятимуться від виконання рішення про примусове повернення в країну походження або третю країну

3. у випадку якщо особа, яка позбавлена дозволу на імміграцію, та своєчасно не виїхала з України.

підстави для позбавлення дозволу на імміграцію

- 1) з'ясується, що його надано на підставі свідомо неправдивих відомостей, підроблених документів чи документів, що втратили чинність;
- 2) іммігранта засуджено в Україні до позбавлення волі на строк більше одного року і вирок суду набрав законної сили;
- 3) дії іммігранта становлять загрозу національній безпеці України, громадському порядку в Україні;
- 4) це є необхідним для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України;
- 5) іммігрант порушив законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства;
- 6) в інших випадках, передбачених законами України.

Слід відмітити, що центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державна міграційна служба України), або орган охорони державного кордону (Державна прикордонна служба України) на підставі відповідного рішення з наступним повідомленням протягом 24 годин прокурора розміщує іноземців та осіб без громадянства, які підлягають примусовому видворенню, у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України. Вони перебувають у зазначених пунктах тимчасового перебування, протягом строку, необхідного для виконання рішення суду про примусове видворення, але не більш як дванадцять місяців.

Рішення суду про примусове видворення іноземця або особи без громадянства виконується територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державною міграційною службою України), а стосовно іноземців та осіб без громадянства, затриманих ним у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, — органом охорони державного кордону (Державною прикордонною службою України). Контроль за правильним і своєчасним виконанням рішення про примусове видворення здійснюється органом, за чийм позовом суд прийняв рішення про примусове видворення. З метою контролю за виконанням іноземцем або особою без громадянства рішення про примусове видворення службові особи органу охорони державного кордону (Державної прикордонної службою України) або центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державної міграційної служби України), здійснюють супровід такого іноземця або особи без громадянства.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державна міграційна служба України), службова особа якого супроводжувала іноземця та особу без громадянства, яку примусово видворено за зверненням органу Служби безпеки України, інформує такий орган про виконання рішення про примусове видворення.

7. Загальна характеристика та види правопорушень.

Слід зазначити, що у КУпАП виділені такі групи адміністративних

правопорушень (проступків):

- у галузі охорони праці і здоров'я населення (глава 5);
 - що посягають на власність (глава 6);
 - у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини (глава 7);
 - у промисловості, будівництві та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів (глава 8);
 - адміністративні правопорушення у сільському господарстві. Порухення ветеринарно-санітарних правил (глава 9);
 - на транспорті, галузі шляхового господарства і зв'язку (глава 10);
 - у галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою (глава 11);
 - в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, у галузі фінансів і підприємницької діяльності (глава 12);
 - у галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації (глава 13);
 - адміністративні корупційні правопорушення (глава 13-а);
 - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/conv/paragl13-b/only>
- військові адміністративні правопорушення (глава 13-б);
- що посягають на громадський порядок і громадську безпеку (глава 14);
 - що посягають на встановлений порядок управління (глава 15);
 - що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення (глава 15-а).

8. Характеристика окремих складів правопорушень щодо суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони.

Для того щоб виникли правовідносини відповідальності, одних фактичних підстав недостатньо, тому що необхідні ще й правові підстави, якими є конкретні юридичні факти (юридичні підстави), тобто наявність у діях особи складу адміністративного проступку.

Якщо поняття правопорушення (проступку) офіційно визначено в адміністративному законодавстві України, то визначення його юридичного складу існує лише в теорії права. Ці два поняття близькі за своїм змістом, але не тотожні. Термін «правопорушення» містить у собі як елементи складу, так і ознаки, які не мають значення для вирішення питання про можливість притягнення до юридичної відповідальності. Склад правопорушення завжди конкретний і становить сукупність головних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до юридичної відповідальності. Відсутність хоча б одного з елементів складу виключає правову відповідальність.

Під юридичним складом розуміють передбачену нормами адміністративного права сукупність ознак, за наявності яких те чи інше протиправне діяння можна кваліфікувати як правопорушення.

До цих ознак належать:

- а) об'єкт;

- б) об'єктивна сторона;
- в) суб'єкт;
- г) суб'єктивна сторона проступку.

Розглянемо більш детально ознаки цих елементів.

Залежно від рівня узагальнення виділяють:

— *загальний об'єкт*, яким є суспільні відносини, що 1) регулюються різними галузями права і 2) охороняються адміністративними санкціями. Такий об'єкт є спільним для усіх видів адміністративних правопорушень.

Так, ст. 14 КЗпП щодо укладення колективного договору передбачає попереднє обговорення умов договору. Порушення цієї норми тягне за собою відповідальність за ст. 41¹ «Ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди» КУпАП;

— *родовий об'єкт* — однорідні групи суспільних відносин, які в сукупності складають загальний об'єкт. Розподіл цього цілого (загального об'єкта) на частини (родові об'єкти) може проводитися за різними критеріями.

По-перше, усю сукупність суспільних відносин, що охороняються адміністративними санкціями, можна поділити на частини залежно від того, якою галуззю права вони регулюються. Отже, можна говорити про адміністративні, земельні, трудові, цивільні та інші правовідносини як родові об'єкти проступків.

По-друге, як критерій класифікації можна використовувати структуру соціально-господарського комплексу. За цією ознакою можна виділити такі родові об'єкти, як відносини в сільському господарстві, промисловості, на транспорті тощо.

По-третє, як критерій класифікації можна використовувати зміст суспільних відносин, що охороняються. З урахуванням цього критерію розрізняють такі родові об'єкти, як власність, громадський порядок, громадська безпека, здоров'я населення, порядок управління;

— *видовий об'єкт* — самостійний складовий різновид родового об'єкта, відокремлена група суспільних відносин, загальних для ряду проступків. Вони виступають відокремленою і досить самостійною частиною родового об'єкта.

Наприклад, якщо взяти такий родовий об'єкт, як власність, то її види — це власність приватна, комунальна та державна.

Видовий об'єкт широко використовується законодавцем, який спеціальними актами встановив адміністративну відповідальність за порушення правил дорожнього руху, військового обліку, прав споживачів тощо;

— *безпосередній об'єкт* — одне або декілька суспільних відносин, яким спричиняється шкода певним правопорушенням. Наприклад, при перевищенні швидкості — громадська безпека на дорозі тощо.

Для складів деяких адміністративних проступків обов'язковим є *предмет посягання*. Так, законодавець виділяє предмет посягання у вигляді майна у ст. 51 КУпАП, заборонених предметів у ст. 188 КУпАП, товарів,

транспортних засобів, на що прямо вказується у п. 3 ст. 322 МК.

Об'єктивна сторона складу порушення — це система передбачених адміністративно-правовою нормою ознак, що характеризують зовнішню сторону проступку. Вона включає в себе передусім такі ознаки, як:

— саме протиправне діяння — дія чи бездіяльність (значна більшість порушення чинного законодавства, що вчиняється шляхом протиправних дій (наприклад дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП), виробництво, зберігання, транспортування або реалізація продуктів харчування чи продовольчої сировини, забруднених мікроорганізмами та іншими біологічними агентами понад гранично допустимі рівні (ст. 42³ КУпАП), псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель (ст. 52 КУпАП), решта у формі бездіяльності — коли особа для того, щоб не допустити протиправної поведінки, повинна вчинити позитивні дії, але вона з якихось причин їх не вчиняє. Це, наприклад, неявка громадянина на виклик до військового комісаріату без поважних причин (ст. 211¹ КУпАП). Необхідними умовами бездіяльності є обов'язковість і можливість особи діяти в конкретній обстановці;

— шкідливі наслідки діяння;

— причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками, що настали;

— час, місце, умови, способи та засоби вчинення правопорушення.

Протиправне діяння є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони, всі ж інші ознаки є факультативними.

Протиправне діяння може характеризуватись як просте та складне.

Просте діяння являє собою єдину однократну (одноактну) дію чи бездіяльність (наприклад, відправлення без дозволу митного органу транспортного засобу, що перебуває під митним контролем, тощо).

Складне протиправне діяння утворює різні склади адміністративних правопорушень, у тому числі:

— тих, що складаються з альтернативних дій (наприклад, ст. 189¹ КУпАП встановлює відповідальність за порушення порядку видобутку, виробництва, використання та реалізації дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння). Кожна з альтернативних дій в таких випадках вже сама по собі є достатньою підставою для притягнення до адміністративної відповідальності. Однак особа не скоює нового складу правопорушення, якщо вона послідовно здійснює всі зазначені в диспозиції норми права заборонені дії;

— тривалих правопорушень, тобто таких, які, почавшись з якої-небудь протиправної дії чи бездіяльності, продовжуються потім безперервно шляхом невиконання (порушення) обов'язків (це, наприклад, порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів (ст. 195⁶ КУпАП);

— продовжуваних правопорушень, тобто таких, які складаються з декількох тотожних протиправних дій, зв'язаних між собою і спрямованих для досягнення загальної мети, і які в сукупності своїй утворюють єдине

правопорушення. Таке правопорушення скоюється не безперервно, а окремими епізодами, внутрішньо тісно пов'язаними, але відокремленими в часі, які виступають ніби ланками одного ланцюга. Прикладами подібних правопорушень може виступати багаторазовий випуск (направлення) річкового судна в плавання без документів, що посвідчують належність судна, придатність його до плавання, з неуконкомплектованим екіпажем, при невідповідності технічного стану судна наявним документам, з порушенням установлених правил завантаження, норм пасажиромісткості, обмежень по району та умовах плавання, а також допуск до керування судном або його механізмами і обладнанням осіб, які не мають відповідного диплома (посвідчення, свідоцтва) (ст. 116¹ КУпАП).

Залежно від наявності шкідливих наслідків виділяють:

— *матеріальні* склади адміністративних правопорушень (коли такі наслідки у нормі права передбачаються — наприклад, пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, промисловими і комунально-побутовими викидами, відходами і покидьками, що спричиняє його усихання чи захворювання (ст. 72 КУпАП), знищення лісу в результаті підпалу (ст. 77 КУпАП); а також, коли описується дія, що обов'язково спричиняє шкідливі наслідки, хоч останні законом і не названі: самовільне користування надрами (ст. 47 КУпАП); перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів (ст. 91² КУпАП); марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів (ст. 98 КУпАП) тощо);

— *формальні* склади правопорушень (коли такі наслідки у нормі права не передбачаються — наприклад проживання за недійсним паспортом (ст. 197 КУпАП), неявка за викликом до військового комісаріату (ст. 210 КУпАП, ст. 211¹ КУпАП), порушення прикордонного режиму або режиму у пунктах пропуску через державний кордон України (ст. 202 КУпАП), прийняття паспорта в заставу (ст. 201 КУпАП) тощо).

Більшості правопорушень властиві формальні склади.

При кваліфікації матеріальних складів повинен чітко простежуватись причинний зв'язок між протиправним діянням та наявними шкідливими наслідками. В окремих випадках їх розмір слугує критерієм для кваліфікації того чи іншого протиправного діяння або як злочину.

Інколи окремі правові ознаки об'єктивної сторони включаються законодавцем безпосередньо в конструкцію тієї чи іншої правової норми і набувають *кваліфікуючого* значення. Це ознаки, які стосуються:

— *часу* вчинення правопорушення (наприклад, заборонений час (статті 85, 187 КУпАП), час судового засідання (ст. 185³ КУпАП) тощо);

— *місця* його вчинення, а саме: а) територій, де діють особливі правила поведінки: громадське місце (ст. 173 КУпАП), заборонене місце (ст. 85), невідведене місце (ст. 174 КУпАП), б) споруд: автомобільний шлях (ст. 141 КУпАП), автомобільна дорога (ст. 132¹ КУпАП), проїзна частина шляху, автомагістраль (ст. 122 КУпАП), залізничні колії (ст. 109 КУпАП), залізничний переїзд (ст. 128¹ КУпАП), порт, пристань, вантажний двір, контейнерний пункт (площадка) (ст. 136 КУпАП), аеродром (ст. 111 КУпАП)

тощо; в) установ: військовий комісаріат (ст. 2116 КУпАП), суд (ст. 185⁵); г) транспортних засобів: річкові і маломірні судна (ст. 117 КУпАП), трамвай, тролейбус, автобус, маршрутне таксі (ст. 119 КУпАП), повітряне судно (ст. 112 КУпАП), вантажний поїзд, гужовий транспорт, підніжки і дах вагонів (ст. 109 КУпАП), приміський поїзд, поїзди дальнього та місцевого сполучення, метрополітен (ст. 110 КУпАП) тощо);

— *способів* (наприклад, господарська діяльність без державної реєстрації або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності тягне за собою адміністративну відповідальність за ст. 164 КУпАП; для демонстрування фільмів або розповсюдження фільмів шляхом продажу чи передачі в прокат фільмокопій без необхідно отримати державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів (ст. 164⁶ КУпАП); керівництво об'єднанням громадян, яке не легалізувалося (одержало офіційне визнання), у встановленому порядку тягне за собою відповідальність за ст. 186⁵ КУпАП; для пуску газу на установи, що використовують газ, необхідно одержати дозвіл органів державного газового нагляду (ст. 101 КУпАП); самовільне проведення гідротехнічних робіт тягне за собою адміністративну відповідальність (ст. 61 КУпАП) тощо). Для характеристики способу вчинення окремих правопорушень законодавець може використовувати такі оцінні поняття, як «злісне» (статті 185, 185³, 185⁴ КУпАП), «грубе» (статті 85, 86, 108 КУпАП), «безгосподарне» (ст. 150 КУпАП) тощо;

— *засобів* вчинення правопорушення (наприклад, порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту — ст. 119 КУпАП); експлуатація водіями транспортних засобів, ідентифікаційні номери складових частин яких не відповідають записам у реєстраційних документах (ст. 211¹ КУпАП), використання засобів зв'язку з метою порушення громадського порядку (ст. 148³ КУпАП); застосування засобів вимірювання, що мають відхилення від гранично допустимих значень, для використання результатів вимірювань у сферах, що підлягають державному метрологічному наглядові (ст. 171 КУпАП); самовільне використання з корисливою метою електричної, теплової енергії або газу без приладів обліку (ст. 103¹ КУпАП) тощо).

У чинному законодавстві України про адміністративну відповідальність нічого спеціально не вказується щодо замаху на адміністративне правопорушення. На практиці ж до відповідальності за окремі правопорушення винні особи нерідко притягуються уже на стадії замаху (наприклад, при вчиненні дій, спрямованих на незаконну реєстрацію іноземців та осіб без громадянства, оформлення документів на проживання (ст. 204 КУпАП) тощо).

Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути фізичні (осудні особи, які на момент вчинення адміністративного проступку досягли шістнадцятирічного віку (ст. 12 КУпАП) та юридичні особи.

Серед загальних суб'єктів виділяють і так звані *спеціальні суб'єкти* (ті, яким властиві певні особливості щодо вчинення тих чи інших

правопорушень або, які не несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах). До них належать, наприклад:

- за ознаками трудової та службової діяльності: посадові (службові) особи; капітани кораблів; працівники підприємств торгівлі та громадського харчування; водії; підприємці; військовослужбовці та працівники ОВС;

- за ознаками протиправної поведінки в минулому: особи, які раніше притягалися до адміністративної відповідальності; перебували під адміністративним наглядом органів внутрішніх справ; хворі на наркоманію;

- за ознакою знаходження на спеціальному обліку у військкоматі: призовник; військовозобов'язаний; резервіст; особа, яка знаходиться на військових зборах.

У названих випадках йдеться про специфічний правовий статус; тих чи інших осіб, що обумовлює закріплення за суб'єктом проступку наступних спеціальних ознак:

- 1) притаманні лише окремим групам громадян;
- 2) виникають на підставі індивідуально-правових актів або інших нормативних актів;
- 3) відображають специфіку правового статусу цих суб'єктів;
- 4) закріплені у КУпАП;
- 5) закріплюються з метою диференціювати відповідальність різних категорій громадян.

У законодавстві про адміністративні правопорушення не розкривається поняття осудності, воно впливає з визначення неосудності. Як зазначено в ст. 20 КУпАП, під неосудністю розуміється стан, в якому особа не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану. Виходячи і цього, можна зробити висновок, що осудність — це здатність особи усвідомлювати свої дії або керувати ними, а отже, і нести за них відповідальність.

Для неповнолітніх вік, з якого може настати адміністративна відповідальність, визначається не в день народження особи, а з нуля годин наступної за днем народження доби. Якщо точну дату дня народження встановити неможливо, то проводиться судово-медична експертиза, яка і визначає рік народження. У цьому випадку днем народження винного вважається останній день року. Якщо вік визначений мінімальною та максимальною кількістю років, слід виходити з мінімального віку, який визначається експертизою.

Суб'єктом адміністративного проступку є і *юридична особа*. Слід зазначити, що згідно із положеннями КУпАП суб'єктом визнається лише фізична особа, однак з урахуванням реалій часу в окремих нормативно-правових актах визначаються засади адміністративної відповідальності юридичних осіб. У перспективному законодавстві юридична особа визнається самостійним суб'єктом адміністративної відповідальності, її засади визначаються в окремому структурному підрозділі проекту КУпАП.

Притягнення до адміністративної відповідальності іноземних громадян,

які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом.

Суб'єктивна сторона характеризується виною у формі умислу або необережності.

Згідно зі ст. 10 КУпАП проступок визнається *умисним*, якщо особа, яка його вчинила: а) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його шкідливі наслідки; бажала настання цих наслідків; б) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його шкідливі наслідки; свідомо допускала настання цих наслідків.

Таким чином, закон називає два види умислу:

— *прямий умисел* (*dolus directus*), коли особа усвідомлює протиправність свого діяння, передбачає і бажає настання шкідливих наслідків;

— *непрямий умисел* (*dolus indirectus*), коли особа усвідомлює протиправність свого діяння, передбачає шкідливі наслідки і при цьому прямо не бажає, але свідомо допускає їх настання.

У цьому зв'язку необхідно підкреслити, що багато складів адміністративних правопорушень є формальними і в них не описується така ознака адміністративних проступків, як настання шкідливих наслідків чи заподіяння правопорушником збитку.

Зазначений підхід законодавця у кожному випадку вмотивований однією з трьох обставин:

а) шкідливі наслідки очевидні (незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур та молодняка — ст. 65 КУпАП; знищення зелених насаджень або інших об'єктів озеленення населених пунктів — ст. 153 КУпАП);

б) шкідливі наслідки складно визначити (обчислити), і законодавець не вважає за потрібне обтяжувати правозастосувачів установленням ще однієї ознаки складу (марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів — ст. 98 КУпАП);

в) існування шкідливих наслідків конкретного діяння взагалі проблематично, хоч шкода від маси аналогічних правопорушень очевидна (проживання без паспорта або за недійсним паспортом — ст. 197 КУпАП).

Вищенаведене вимагає мати на увазі наступне: у формальних складах обсяг об'єктивної сторони вичерпується переліком ознак діяння й обставин його здійснення. З цього випливає, що і від винного можна вимагати усвідомлення, розуміння лише тих обставин, які названі у складі, але не передбачення шкідливих наслідків і, тим більше, бажання їх настання.

При виконанні формальних складів умисел полягає в усвідомленні протиправності дій і бажанні їх вчинити (у навмисності протиправного поведіння).

Лише у деяких статтях КУпАП (41¹, 46¹, 116, 121, 164³, 198, 211) умисел прямо зазначається як ознака складу проступку. У багатьох же інших статтях умисел як необхідна ознака складу мається на увазі, хоч у тексті цього слова немає.

При вчиненні такого правопорушення, як дрібне викрадення чужого

майна (ст. 51 КУпАП), питання про форму вини вирішується шляхом тлумачення цих статей (теорія і практика тлумачить їх однозначно: у названих випадках вина може бути тільки умисною).

План практичного заняття (1 год.)

Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1.

Ст. 180-1. Порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування.

Правопорушення, яке передбачене ст. 180-1 КУпАП, не віднесено до компетенції Національної поліції щодо його розгляду.

Запитання:

1. Визначити нормативні, фактичні та документальні підстави адміністративної відповідальності.
2. Дати характеристику об'єктивної сторони правопорушення.
3. Визначити строки притягнення особи до адміністративної відповідальності.
4. Які особи можуть бути суб'єктами адміністративної відповідальності за таке правопорушення?
5. Які обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення, можуть виникнути в цій ситуації?
6. Який вид провадження буде в цій ситуації – звичайний чи спрощений? Пояснити.
7. В який спосіб поліцейський має забезпечити реалізацію завдань провадження в цій ситуації?
8. Визначити, які процесуальні дії має провести поліцейський на стадії адміністративного розслідування.
9. Визначити алгоритм дій поліцейського на першій стадії провадження в цій справі.

Ситуаційне завдання 2

Ст. 174. Стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку.

Запитання:

1. Визначити нормативні, фактичні та документальні підстави адміністративної відповідальності.
2. Дати характеристику об'єктивної сторони правопорушення.
3. Визначити строки притягнення особи до адміністративної відповідальності
4. Що може бути доказами вчинення правопорушення в цій справі?

5. Які функції поліцейського щодо збору та фіксації доказів? Які права має поліцейській?
6. Чи уповноважений поліцейський скласти протокол за таке правопорушення? Чим передбачена (або не передбачена) така можливість?
7. Яким нормативним актом МВС має керуватися поліцейський в цій ситуації?
8. Чи є обов'язковим складання протоколу за таке правопорушення?
9. Чи віднесено цю статтю до компетенції національної поліції щодо її розгляду?
10. Чи уповноважений поліцейський застосовувати стягнення, які передбачені в санкції цієї статті?

Тема

«Повноваження поліції щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення»

Годин на тему – 1

Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: сформувати понятійний апарат з відповідної теми лекції, а також систематизовані стійкі знання слухачів щодо адміністративних правопорушень в окресленій сфері, предмета правопорушення, їх складу та ознак, особливостей їх документування.

Міжтематичні зв'язки: організаційно-правові засади в діяльності дільничного офіцера поліції, взаємодія поліції та громади (Community Policing), взаємодія дільничного офіцера поліції з підрозділами Національної поліції та іншими органами, профілактична (превентивна) робота дільничного офіцера поліції, запобігання та протидія домашньому насильству.

План лекції

1. Завдання та принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення.
2. Адміністративні правопорушення, повідомчі поліції.
3. Докази у справі про адміністративне правопорушення.
4. Обставини, за яких провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю.
5. Адміністративні стягнення, які накладаються поліцією.

1. Завдання та принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Під адміністративним провадженням ряд авторів розуміє усі сторони діяльності державного апарату, починаючи з підготовки і видання актів і закінчуючи організаційними і матеріально-технічними операціями, а

адміністративний процес розглядають як діяльність, пов'язану із застосуванням примусових заходів. Інша ж більшість авторів розглядає провадження як структурну частину адміністративного процесу.

Нині законодавець чітко визначив, що вирішення справ про адміністративні правопорушення здійснюється за допомогою процесуального провадження. Аналіз чинного законодавства дозволяє зробити ще один важливий висновок про єдине провадження для всіх без винятку справ про адміністративні правопорушення. Як відомо, раніше у літературі виділялося:

а) звичайне провадження;

б) прискорене (чи спрощене);

в) спеціальне провадження щодо застосування адміністративних стягнень за вчинення правопорушень, що не становлять великої суспільної небезпеки;

г) провадження органом адміністративної юрисдикції іншої інстанції.

Така класифікація провадження була цілком виправдана. Кожен з його видів регламентувався зазвичай самостійним правовим актом, усі провадження мали свою специфіку. Однак у даний час із цією позицією не можна погодитись, передусім тому, що законодавець установив єдині цілі провадження в справах про адміністративні правопорушення, єдині гарантії забезпечення законності у таких провадженнях, єдині докази і єдині засоби та прийоми їх виявлення і т. ін.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення не згадується про спрощене провадження. Єдине, про що йдеться, так це про справи, за якими протоколи про адміністративне правопорушення не складаються (ст. 258 КУпАП). Але це не є «спрощеним провадженням» тому що усі інші вимоги, що висуваються до ведення провадження в справах про адміністративні правопорушення, повинні бути дотримані і виконані.

Зберігають свою силу і всі встановлені законодавцем гарантії, що забезпечують права й інтереси осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності. Стаття 268 КУпАП надає особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, право:

— знайомитися з матеріалами справи;

— давати пояснення;

— подавати докази;

— заявляти клопотання;

— при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи;

— виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо вона не володіє мовою, якою ведеться провадження;

— оскаржити постанову по справі.

У ряді країн Східної Європи законодавець передбачає спрощене провадження, воно відрізняється від звичайного не тільки тим, що не складається протокол про порушення, але й відсутністю цілого ряду гарантій, що забезпечують інтереси порушника.

Незважаючи на єдині правила провадження у справах про адміністративні правопорушення, їх реалізація відрізняється специфікою залежно від суб'єкта адміністративно-юрисдикційної діяльності. Наприклад одні органи, розглядають справи колегіально, інші — одноосібно, деякі не беруть участі у виконанні винесених постанов, інші — роблять це в обов'язковому порядку.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється на підставі єдиних принципів. В адміністративно-процесуальній науці країн Східної Європи проблема принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення ще до кінця не вирішена. У країнах СНД із представників адміністративно-процесуальної науки до цих проблем, зокрема, зверталися Д.М. Бахрах, А.П. Ключниченко, В.Д. Сорокін, Н.Г. Салищева і ряд інших авторів. В адміністративно-правовій літературі країн Східної Європи ці питання розглядалися в працях Е. Старосьцяка (Польща), І. Сюча (Угорщина), К. Свободи (Чехія), І. Дермеджієва (Болгарія).

Незважаючи на розходження у поглядах на коло принципів, що визначають основи адміністративного процесу, ідея про те, що вони, по суті, є похідними від конституційних, на яких засноване і діє державне управління, суперечок не викликає. Отже, принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення є похідними від основних принципів державного управління.

Принцип провадження у справах про адміністративні правопорушення є, по-перше, його вихідним положенням, що визначає разом з іншими положеннями особливості і призначення цього провадження, його специфіку у порівнянні з іншими провадженнями, що складають у комплексі адміністративний процес.

По-друге, принцип повинен знайти своє закріплення в правових нормах. Так був закріплений принцип розгляду справи на засадах рівності громадян (ст. 248 КУпАП), одержав свій подальший розвиток принцип забезпечення прав і інтересів учасників провадження за допомогою надання права адвокату захищати їхні інтереси (ст. 271 КУпАП) і т. ін.

Не ставлячи своєю метою докладний аналіз принципів адміністративного провадження і визначення їх кола, достатньо підкреслити, що принципи, зафіксовані законодавцем, в обов'язковому порядку повинні дотримуватися у провадженні в справах про адміністративні правопорушення. До їх числа належать:

- принцип законності;
- принцип охорони інтересів особистості і держави;
- принцип об'єктивної істини;
- принцип національної мови;
- принцип змагальності сторін;
- принцип публічності і гласності;
- принцип швидкості й оперативності;
- принцип рівності громадян.

Грунтуючись на загальних принципах, притаманних провадженню справ про адміністративні правопорушення, можна виділити специфічні риси провадження, що здійснюється органами Національної поліції.

Ця специфіка, по-перше, виявляється в тому, що зазначена діяльність є допоміжною стосовно головних завдань у діяльності органів Національної поліції якими, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», є забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидія злочинності і ін.

По-друге, органи Національної поліції розглядають широке коло справ про адміністративні правопорушення, що належать до різних сфер і галузей державного управління. Якщо інші органи державного управління, наділені адміністративно-юрисдикційними повноваженнями, розглядають справи про адміністративні правопорушення тільки у певній галузі чи тільки з певних питань, то органи Національної поліції уповноважені вирішувати справи про адміністративні правопорушення, об'єктом посягань яких є суспільні відносини у різних сферах і галузях державного управління (правопорушення на транспорті, в галузі охорони здоров'я, у сфері громадського порядку і громадської безпеки, у сфері встановленого порядку управління та ін.).

По-третє, органи Національної поліції побудовані і діють за принципом єдиноначальності. Начальник у конкретних випадках приймає рішення одноосібно без узгодження з громадськими організаціями, в межах наданих йому прав і обов'язків. Об'єктивно необхідними передумовами єдиноначальності в органах Національної поліції є:

а) специфіка завдань, що вирішуються у сфері боротьби зі злочинністю й охорони публічного порядку, що обумовлює підвищені вимоги щодо організованості і дисципліни;

б) необхідність швидкого прийняття і негайної реалізації управлінських рішень;

в) необхідність оперативного та комплексного використання сил і засобів органів Національної поліції з метою найбільш ефективного виконання оперативно-службових завдань.

Цей же принцип (єдиноначальності) виявляється й у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, які розглядаються одноосібно особами, зазначеними, наприклад, у ст. 222 КУпАП і ін.

По-четверте, здійснення адміністративно-юрисдикційних повноважень в органах Національної поліції, як правило, не пов'язане із здійсненням інспектування. Ця ознака властива тільки адміністративно-юрисдикційній діяльності патрульної поліції. Для неї виявлення адміністративних деліктів і вжиття по них заходів впливає з характеру її роботи. Начальники органів Національної поліції і їхні заступники здійснюють розгляд справ про адміністративні правопорушення, що виявляються при адміністративному нагляді.

По-п'яте, органи Національної поліції виступають не тільки як головний суб'єкт у справах про адміністративні правопорушення, але й сприяють забезпеченню розгляду справ про адміністративні правопорушення іншими

органами державного управління, наділеними адміністративно-юрисдикційними повноваженнями (адміністративними комісіями, виконавчими комітетами селищних, сільських рад, судами(суддями)).

Отже, можна дати визначення провадженню у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам Національної поліції. Аналізуючи викладене, ми доходимо до висновку, що воно являє собою комплекс взаємозалежних і взаємозумовлених процесуальних дій, спрямованих на своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності до законодавства, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, попередження правопорушень, виховання громадян у дусі дотримання законів, зміцнення законності, здійснюваних спеціально уповноваженими посадовими особами органів Національної поліції з метою забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидія злочинності і ін.

2. Адміністративні правопорушення, підвідомчі поліції.

Органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності ван-тажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів (статті 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частина перша статті 44, стаття 44-1, частина друга статті 106-1, частини перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109, стаття 110, частина третя статті 114, частина перша статті 115, стаття 116-2, частина друга статті 117, частини перша і друга статті 119, частини перша, друга, третя, п'ята і шоста статті 121, статті 121-1, 121-2, частини перша, друга і третя статті 122, частина перша статті 123, статті 124-1 — 126, частини перша, друга і третя статті 127, статті 128-129, стаття 132-1, частини перша, друга та п'ята статті 133, частини третя, шоста, восьма, дев'ята, десята і одинадцята статті 133-1, частина друга статті 135, стаття 136 (за винятком порушень на автомобільному транспорті), стаття 137, частини перша, друга і третя статті 140, статті 148, 151, статті 161, 164-4, статтею 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтями 176, 177, частини перша і друга статті 178, статті 180, 181-1, частина перша статті 182, статті 183, 184, 189-2, 192, 194, 195).

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Уповноваженими працівниками підрозділів Національної поліції штраф може стягуватися на місці вчинення адміністративного

правопорушення незалежно від розміру виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв.

Відповідно ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський зобов'язаний неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського; професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва; поважати і не порушувати прав і свобод людини тощо

Важливим є наступне, поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

Відповідно ст. 23 Закону України від 2 липня 2015 року «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань:

- здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

- виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

- вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

- вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

- здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

- здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

- розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

- у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

видає відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї;

здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

здійснює на довірчих засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України.

Відповідно ст. 24. Закону виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

Працівник поліції у межах повноважень, наданих йому законом, самостійно приймає рішення і несе за свої протиправні дії або бездіяльність дисциплінарну, адміністративну чи кримінальну відповідальність. Дії поліцейського можуть бути оскаржені у встановленому порядку до органів внутрішніх справ, суду або прокурору.

Міністерство внутрішніх справ України у межах компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних у порядку, визначеному у статтях 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію».

Громадський контроль поліції регламентується розділом VIII Закону України «Про Національну поліцію».

Контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України.

Нагляд за додержанням законності у діяльності поліції, зокрема у провадженні справ про адміністративні проступки, здійснюють Генеральний прокурор України і підлеглі йому прокурори.

Питання забезпечення законності при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення визначені ст. 7 КУпАП. Ніхто не може бути підданий заходу впливу в зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності.

Застосування уповноваженими на те органами і посадовими особами заходів адміністративного впливу провадиться в межах їх компетенції, у точній відповідності з законом.

Додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищестоящих органів і посадових осіб, правом оскарження, іншими встановленими законом способами.

Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Якщо при розгляді справи орган (посадова особа) прийде до висновку, що в порушенні є ознаки кримінального правопорушення, він передає матеріали прокурору або органу досудового розслідування в порядку ст. 253 КУпАП.

Відкритість розгляду справи про адміністративне правопорушення регламентується статтею 249 КУпАП. Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці.

З метою підвищення виховної і запобіжної ролі провадження в справах про адміністративні правопорушення такі справи можуть розглядатися безпосередньо в трудових колективах, за місцем навчання або проживання порушника.

Прокурор, заступник прокурора, здійснюючи нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення має право: порушувати провадження в справі про адміністративне правопорушення; знайомитися з матеріалами справи; перевіряти законність дій органів (посадових осіб) при провадженні в справі; брати участь у розгляді справи; заявляти клопотання; давати висновки з питань, що виникають під час розгляду справи; перевіряти правильність застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу за адміністративні правопорушення; вносити подання, оскаржувати постанову і рішення по скарзі в справі про адміністративне правопорушення, а також вчиняти інші передбачені законом дії.

3. Докази у справі про адміністративне правопорушення.

Доказування в справах, підвідомчих органам Національної поліції — це заснована на законі і регламентована адміністративно-процесуальними нормами діяльність уповноважених посадових осіб органів Національної поліції, спрямована на своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, а також виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню адміністративних правопорушень.

Для того, щоб завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення були вирішені в повному обсязі, необхідно встановити, що саме і за яких обставин сталося. Причому для кожної справи істотними будуть тільки її притаманні обставини події. У той же час усі адміністративні правопорушення, як протиправні діяння, містять у собі один і той же «набір» основних юридичних елементів, тобто найбільш типові прояви для кожного адміністративного правопорушення, які визначаються через предмет доказування.

Предметом доказування, тобто обставинами, що підлягають з'ясуванню у справі про адміністративне правопорушення, є:

- наявність події адміністративного правопорушення (під подією в даному випадку розуміються передбачені КУпАП діяння

- (дія або бездіяльність) і шкідливі наслідки (для матеріальних складів правопорушень), що настали, а також причинний зв'язок між ними);

- особа, що вчинила протиправні дії (бездіяльність), за які нормами КУпАП передбачена адміністративна відповідальність

- (зокрема, якщо це фізична особа, то підлягають з'ясуванню такі питання, як прізвище, ім'я, по батькові, місце народження, вік, громадянство, соціальний майновий та сімейний стан, освіта, рід занять, відношення до військової служби, стан здоров'я, наявність судимості тощо);

- винність особи у вчиненні адміністративного правопорушення (у тому числі цілі, мотиви і інші аспекти суб'єктивної сторони правопорушення, коли юридичний склад правопорушення як обов'язкові ознаки об'єктивної сторони передбачає необхідність з'ясування цих обставин);

- обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність, і обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність (причому необхідність доведення наявності або відсутності цих обставин існує і тоді, коли про це ніхто (особа, що притягається до відповідальності, захисник, потерпілий і ін.) спеціально не клопочеться);

- характер (майновий, моральний або фізичний) і розмір збитку, заподіяного адміністративним правопорушенням;

- наявність обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення (ці обставини підлягають доведенню тільки тоді, коли в них виникає необхідність);

- інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи (наприклад, питання про доцільність звільнення особи від адміністративної відповідальності при малозначності

- правопорушення), а також причини і умови вчинення адміністративного правопорушення (які самі по собі не впливають на кваліфікацію скоєного і долю особи, щодо обсягу її покарання, але мають

- важливе значення для профілактики аналогічних правопорушень в майбутньому).

Усі ці обставини встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, іншими протоколами, передбаченими КУпАП, поясненнями особи, стосовно якої ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення, поясненнями та свідченнями потерпілого, свідків, висновками експерта, іншими документами, а також показаннями спеціальних технічних засобів, речовими доказами.

Стаття 251 КУпАП визначає поняття доказів у справі про адміністративне правопорушення: **доказами в справі про адміністративне правопорушення**, є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність

адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами,

показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, протоколом про вилучення речей і

документів, а також іншими документами.

Суб'єкти адміністративної юрисдикції обов'язково проводять оцінку доказів у справі про адміністративне правопорушення. Ця оцінка є правовою і може даватися тільки уповноваженими суб'єктами. Стаття 252 КУпАП визначає, що орган (посадова особа) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується

на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

Безпосереднім і єдиним засобом пізнання істини в адміністративно-юрисдикційній діяльності поліції у справах про адміністра-

тивні правопорушення є докази, що визначаються в юридичній літературі як фактичні дані, які використовуються для встановлення обставин справи відповідно до принципу об'єктивної істини.

Значне місце у процесі доказування та зборі доказів займає наявна доказова інформація щодо вчиненого адміністративного правопорушення: час, місце, обставини, шкідливі наслідки, винність

особи, наявність чи відсутність предметів, речей чи документів, які можуть бути доказами при розгляді справи, свідків, технічних засобів, за допомогою яких можуть фіксуватися протиправні дії тощо.

Інформація може розглядатися як доказ за наявності двох умов.

По-перше, вона містить дані про наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винності особи в його здійсненні і інших обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.

По-друге, відомо, що адміністративно-юрисдикційні процеси формалізовані, регламентовані правовими нормами, порядок же збору доказів визначений законодавством, причому в ряді випадків

детально. Тому докази можуть бути використані в адміністративному провадженні тільки в тому випадку, коли вони отримані в порядку і з джерел, передбачених законодавством.

Однак головна функція будь-яких доказів, в тому числі і юридичних, полягає в обґрунтуванні рішення шляхом встановлення об'єктивної істини, що приймається. Нарівні з цим, юридичним доказам притаманні і специфічні риси. Передусім вони спрямовані на встановлення обставин юридичної справи. Ними оперують уповноважені і зацікавлені особи і встановлюють фактичні обставини, які покладаються в основу рішень, що приймаються у справі в галузі права, тобто по юридичних справах.

Юридичні докази, як було сказано раніше, — є фактичними даними. Це свідчить про те, що мова йде не про будь-які аргументи, а лише про ті, що стосуються фактів, тобто відомостей про факти, інформації про них. Докази у справах про адміністративні правопорушення, будучи юридичними, разом з тим мають специфічні ознаки, які впливають з їх джерел. Так, у адміністративному провадженні протокол про адміністративне правопорушення є не тільки джерелом доказів, але й виступає як акт, що свідчить про

порушення справи, тому є не тільки обов'язковим процесуальним документом, але і таким, що займає ключове положення серед інших джерел.

Протокол — це юридичний документ, який складається уповноваженими на те посадовими особами або представниками громадської організації чи органу громадської самодіяльності, містить дані про обставини вчиненого правопорушення і особу, яка його вчинила (ст. 254 КУпАП). Він є комплексним джерелом доказової інформації, у якості якої виступають пояснення учасників провадження на відміну від тих, що стали традиційними в кримінальному і цивільному процесах свідчення. Серед процесуальних документів на перший план постають протоколи про вилучення речей і документів, що в такій якості не поставали раніше в юридичному процесі.

4. Обставини, за яких провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю.

Провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за таких обставин:

- 1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення;
- 2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку;
- 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- 4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони;
- 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- 6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;

7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 КУпАП.

8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту;

9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

5. Адміністративні стягнення, які накладаються поліцією.

Стягнення за адміністративне правопорушення накладається відповідно до статті 33 КУпАП.

Адміністративне стягнення накладається не пізніше як через два місяці з дати вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через два місяці з дати його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП - підвідомчі суду (судді) (стаття 38 КУпАП).

Якщо справи про адміністративні правопорушення є підвідомчими суду (судді), стягнення накладається не пізніше як через три місяці з дати вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через три місяці з дати його виявлення.

При вчиненні однією особою двох або більше адміністративних правопорушень адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо (стаття 36 КУпАП). У цьому випадку поліцейський накладає стягнення тільки за ті адміністративні правопорушення, які він має право розглядати.

Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим самим поліцейським, стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених.

У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, ознак адміністративного правопорушення адміністративне стягнення накладається не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження (стаття 38 КУпАП).

План практичного заняття (1 год.)

Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1

Ст. 178. Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді.

Було виявлено 3-х осіб, які вчинили таке правопорушення: 1-а особа – віком 15 років, 2-а особа - віком 17 років, 3-я особа - віком 35 років.

Запитання:

1. Дати характеристику особливостям об'єктивної сторони правопорушення.
2. Чи поширюється компетенція Національної поліції на таке правопорушення?
3. Визначити строки притягнення осіб до адміністративної відповідальності
4. Що може бути доказами вчинення правопорушення в цій справі?
5. Чи належить це правопорушення до компетенції поліції?
6. Дати юридичну характеристику особам, які вчинили правопорушення.
7. Чи є обставини, які обтяжують або пом'якшують відповідальність для кожного з них?
8. До якого із суб'єктів можуть бути застосовані заходи, передбачені в статті 24-1 КУпАП? Чи має право патрульний поліцейський застосовувати такі заходи?
9. Як буде нести відповідальність 3-я особа (35 років), якщо це майор Збройних сил України?
10. Чи можуть брати участь у цій справі законні представники?
11. Як має бути застосована стаття 258 КУпАП в такій ситуації?
12. Які права мають особи, які вчинили правопорушення?

Ситуаційне завдання 2

Ст. 160. Торгівля з рук у невстановлених місцях.

Запитання:

1. Визначити нормативні, фактичні та документальні підстави адміністративної відповідальності.
2. Дати характеристику об'єктивної сторони правопорушення.
3. Визначити строки притягнення особи до адміністративної відповідальності
4. Що може бути доказами вчинення правопорушення в цій справі?
5. Які функції поліцейського щодо збору та фіксації доказів? Які права має поліцейський?
6. Чи уповноважений поліцейський скласти протокол за таке правопорушення? Чим передбачена (або не передбачена) така можливість?
7. Яким нормативним актом МВС має керуватися поліцейський в цій ситуації?
8. Чи є обов'язковим складання протоколу за таке правопорушення?
9. Чи віднесено цю статтю до компетенції національної поліції щодо її розгляду?
10. Чи уповноважений поліцейський застосовувати стягнення, які передбачені в санкції цієї статті?

Тема
**«Права та обов'язки осіб, які беруть участь у провадженні
в справі про адміністративне правопорушення»**

Годин на тему – 1
Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: сформувати понятійний апарат з відповідної теми лекції, а також систематизовані стійкі знання слухачів щодо адміністративних правопорушень в окресленій сфері, предмета правопорушення, їх складу та ознак, особливостей їх документування.

Міжтематичні зв'язки: організаційно-правові засади в діяльності дільничного офіцера поліції, взаємодія поліції та громади (Community Policing), взаємодія дільничного офіцера поліції з підрозділами Національної поліції та іншими органами, профілактична (превентивна) робота дільничного офіцера поліції, запобігання та протидія домашньому насильству.

План лекції

1. Органи уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.
2. Особа, яка притягується до адміністративної відповідальності.
3. Інші учасники провадження.

1. Органи уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

- 1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;
- 2) виконавчими комітетами (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, - виконавчими органами, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те цим Кодексом;
- 4) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених цим Кодексом, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, Верховним Судом;
- 5) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те цим Кодексом.

Розмежування компетенції органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення

Адміністративні комісії при виконавчих органах сільських, селищних, міських рад вирішують усі справи про адміністративні правопорушення, за

винятком віднесених цим Кодексом до відання інших органів (посадових осіб).

Виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад, судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші уповноважені органи (пункт 5 статті 213) розглядають справи про адміністративні правопорушення, віднесені цим Кодексом до їх відання.

Порядок утворення колегіальних органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення

Адміністративні комісії утворюються відповідними органами місцевого самоврядування у складі голови, заступника голови, відповідального секретаря, а також членів комісії. В адміністративних комісіях при виконавчих органах міських рад є посада звільненого відповідального секретаря комісії. Порядок діяльності адміністративних комісій встановлюється цим Кодексом та іншими законодавчими актами України.

Адміністративні комісії при виконавчих комітетах районних у містах рад утворюються у разі надання районній у місті раді та її виконавчому комітету відповідних повноважень міською радою.

Порядок утворення інших колегіальних органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, а також порядок розгляду справ у цих органах визначаються законами України.

Правомочність засідань колегіальних органів

Адміністративні комісії мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення при наявності не менш як половини членів їх складу, а виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад - при наявності не менш як двох третин від загального складу виконавчого комітету.

Правомочність засідань інших колегіальних органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, встановлюється законодавством України.

Повноваження посадових осіб, які розглядають справи про адміністративні правопорушення

Посадові особи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, можуть накладати адміністративні стягнення, передбачені цим Кодексом, у межах наданих їм повноважень і лише під час виконання службових обов'язків.

Перелік посадових осіб, які від імені органів, згаданих у пунктах 2, 5 статті 213 цього Кодексу, розглядають справи про адміністративні правопорушення, встановлюється законами України.

Адміністративні комісії при виконавчих органах міських рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 45, 46, 92, 99, 103⁻¹, 103⁻², 104, 104⁻¹, статтею 136 (за вчинення порушень на автомобільному транспорті), статтями 138, 141, 142, 149-152, частиною першою статті 154, статтями 155, 155⁻², частиною другою статті 156, частинами першою - четвертою статті 156⁻¹,

статтями 156⁻², 159, частиною першою статті 163⁻¹⁷, статтею 175⁻¹ (за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтею 179, статтею 180 (крім справ щодо батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінюють), частиною четвертою статті 181, статтею 181⁻¹, частиною першою статті 182, статтями 183, 185⁻¹², 186, 189, 189⁻¹, 212⁻¹ КУпАП.

Адміністративні комісії при виконавчих органах сільських, селищних рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 92, статтею 99 (коли правопорушення вчинено громадянином), статтями 103⁻¹, 103⁻², 104, статтею 136 (за вчинення порушень на автомобільному транспорті), статтями 141, 142, 150-152, статтями, 155, 155⁻², частиною другою статті 156, частинами першою - четвертою статті 156⁻¹, статтями 156⁻², 159, частиною першою статті 163⁻¹⁷, статтею 175⁻¹ (за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтею 179, статтею 180 (крім справ щодо батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінюють), частиною четвертою статті 181, частиною першою статті 182, статтями 183, 186, 212⁻¹ КУпАП.

Виконавчі комітети (виконавчі органи) сільських, селищних, міських рад. Виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, - виконавчі органи, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені частиною другою статті 44⁻³, статтями 92, 99 (якщо правопорушення вчинено громадянином), статтею 104, частинами першою, третьою та сьомою статті 122 (в частині порушення правил зупинки, стоянки транспортних засобів у межах відповідного населеного пункту, зафіксованого в режимі фотозйомки (відеозапису), статтями 127⁻², 141, 142, 152, частинами першою - п'ятою та восьмою статті 152⁻¹, статтею 159, статтею 175⁻¹ (за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтею 179, статтею 180 (крім справ щодо батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінюють), частиною четвертою статті 181, частиною першою статті 182, статтями 183, 197, 198 КУпАП.

Від імені виконавчих комітетів (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, - виконавчих органів, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад розглядати справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 197, 198 КУпАП. (при накладенні адміністративного стягнення у вигляді попередження в центрі надання адміністративних послуг), мають право адміністратори центрів надання адміністративних послуг.

Від імені виконавчих комітетів (а у населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, - виконавчих органів, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад розглядати справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою, третьою і сьомою статті 122, частинами першою, другою та восьмою статті 152⁻¹ КУпАП, і накладати

адміністративні стягнення мають право уповноважені виконавчим комітетом (виконавчим органом) сільської, селищної, міської ради посадові особи виконавчих органів сільської, селищної, міської ради - інспектори з паркування.

Районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді)

Судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою - четвертою та сьомою статті 41, статтями 41⁻¹ - 41⁻³, 42⁻¹, 42⁻², частиною першою статті 44, статтею 44⁻¹, частиною першою статті 44⁻³, статтями 46⁻¹, 46⁻², 51, 51⁻², 51⁻⁴, частинами другою, четвертою та п'ятою статті 85, статтями 85⁻¹, 88 - 88⁻², 89, 90, 91, 91⁻⁵, 91⁻⁶, 92⁻¹, 96⁻², 98, 101-103, 103⁻³, частиною першою статті 106⁻¹, статтями 106⁻², 107⁻¹, частиною другою статті 112, частинами четвертою, сьомою і дев'ятою статті 121, частиною п'ятою статті 122, частиною першою статті 122⁻², статтями 122⁻⁴, 122⁻⁵, частинами другою і третьою статті 123, статтею 124, частиною третьою статті 126, частиною четвертою статті 127, статтею 127⁻¹, статтею 130, частиною третьою статті 133, статтями 135⁻¹, 139, частиною четвертою статті 140, статтями 146, 149⁻¹, частиною другою статті 154, статтею 155⁻¹, частинами першою, третьою і четвертою статті 156, статтями 156⁻⁴, 160, 162, 162⁻¹, 162⁻³, 163⁻¹ - 163⁻⁴, частиною другою статті 163⁻⁷, статтями 163⁻¹², частинами другою і третьою статті 163⁻¹⁷, статтями 164, 164⁻³, 164⁻⁵ - 164⁻¹³, частини третя - шоста статті 164⁻¹⁴, статті 164⁻¹⁵ - 164⁻¹⁹, 166⁻¹ - 166⁻⁴, частинами першою, другою, дев'ятою та десятою статті 166⁻⁶, 166⁻⁸ - 166⁻¹², 166⁻¹⁴ - 166⁻¹⁸, 166⁻²¹, 166⁻²², 166⁻²³, 166⁻²⁴, 166⁻²⁵, 166⁻²⁷, 171⁻², 172⁻⁴ - 172⁻²⁰, 173 - 173⁻², 173⁻⁴, 174, 177⁻², частиною третьою статті 178, статтею 180⁻¹, частинами першою, другою і третьою статті 181, частиною другою статті 182, статтями 183⁻¹ - 185⁻¹¹, 185⁻¹³, 185⁻¹⁴, 186⁻¹, 186⁻⁵ - 186⁻⁸, 187, 188, 188⁻¹, 188⁻¹³ (крім справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з невиконанням законних вимог державного виконавця), 188⁻¹⁴, 188⁻¹⁶, 188⁻¹⁷, 188⁻¹⁹, 188⁻²², 188⁻²⁵, 188⁻²⁷, 188⁻²⁸, 188⁻³¹, 188⁻³², 188⁻³³, 188⁻³⁴, 188⁻³⁵, 188⁻³⁸, 188⁻³⁹, 188⁻⁴⁰, 188⁻⁴¹, 188⁻⁴⁵, 188⁻⁴⁶, 188⁻⁴⁷, 188⁻⁴⁸, 188⁻⁴⁹, 188⁻⁵⁰, 188⁻⁵⁴, 188⁻⁵⁵, 188⁻⁵⁷, частиною першою статті 189⁻¹, статтями 189⁻³, 190, 191, 193, 195⁻¹ - 195⁻⁶, статтями 204⁻¹, 204⁻³, 206⁻¹, 212⁻² - 212⁻²⁴ КУпАП також справи про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років.

Органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил паркування транспортних засобів, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів (статті 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частина перша статті 44, частина друга статті 44⁻

3, стаття 89, частина друга статті 106⁻¹, частини перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109, стаття 110, частина третя статті 114, частина перша статті 115, стаття 116⁻², частина друга статті 117, частини перша і друга статті 119, частини перша, друга, третя, п'ята, шоста, восьма, десята і одинадцята статті 121, статті 121⁻¹, 121⁻², частини перша, друга, третя, четверта, шоста і сьома статті 122, частина перша статті 123, 124⁻¹, 125, частини перша, друга і четверта статті 126, частини перша, друга і третя статті 127, статті 128-129, частина перша статті 132⁻¹, частини перша, друга та п'ята статті 133, частини третя, шоста, восьма, дев'ята, десята і одинадцята статті 133⁻¹, частина друга статті 135, стаття 136 (за винятком порушень на автомобільному транспорті), стаття 137, частини перша, друга і третя статті 140, статті 148, 151, частини шоста, сьома і восьма статті 152⁻¹, статті 161, 164⁻⁴, статтею 175⁻¹ (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтями 176, 177, частини перша і друга статті 178, статті 180, 181⁻¹, частина перша статті 182, статті 183, 192, 194, 195).

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Уповноваженими працівниками підрозділів Національної поліції штраф може стягуватися на місці вчинення адміністративного правопорушення незалежно від розміру виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв.

2. Особа, яка притягується до адміністративної відповідальності.

З метою забезпечення законності, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин справи законодавець досить повно визначає права і обов'язки кожного із учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності має право:

знайомитися з матеріалами справи та давати пояснення у справі, що дозволяє особі мати певне, відповідне та чітке уявлення, за порушення норм якого нормативного акта чи за вчинення яких протиправних дій вона притягається до адміністративної відповідальності;

надавати докази своєї невинуватості, брати участь в оцінці доказів, заявляти письмові або усні клопотання, висловлювати власні думки, наводити пояснення, визнавати чи не визнавати наведені докази, вимагати залучення свідків, якщо вони є, призначення експертизи, витребування довідок, документів тощо;

виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження;

користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги, користуватися рідною мовою та послугами перекладача. Проте законодавець не уточнює, на якій стадії провадження особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, може користуватися юридичною допомогою, а лише встановлює, що у розгляді справи можуть брати участь адвокат, інший фахівець у галузі права (ст. 271 КУпАП). Отже, зі змісту цієї норми на стадії порушення справи (складання протоколу) особа ніби не може користуватися юридичною допомогою, що на практиці мають місце дискусії між адвокатом і органом (посадовою особою) адміністративно-деліктної юрис-дикції щодо участі захисника у справі на стадії порушення адміністративного провадження, тоді як ст. 59 Конституції України встановлює, що кожен має право на правову допомогу як норму прямої дії;

оскаржувати постанову в справі в порядку і строк, встановлені статтями 288 і 289 КУпАП;

б) відмовитися від підписання протоколу, викласти мотиви своєї відмови від його підписання, а також подати пояснення та зауваження щодо змісту протоколу (ч. 3 ст. 256 КУпАП).

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності за порушення, передбачені ч. 1 ст. 44, статтями 51, 146, 160, 1602, 173, ч. 3 ст. 178, статтями 185, 1851, ч. 1 ст. 1853, статтями 1857 і 187 КУпАП, статтями 7—11 Закону України «Про боротьбу з корупцією», зобов'язана з'являтися на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду для розгляду справи про адміністративні правопорушення.

3. Інші учасники провадження.

Потерпілий, як і особа, що притягається до адміністративної відповідальності, з моменту складання протоколу про адміністративне правопорушення, в якому зазначена особа потерпілого, має право:

знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення у справі, надавати докази заподіяння моральної, фізичної або майнової шкоди;

заявляти клопотання про залучення до справи свідків, якщо вони є, призначення експертизи, перекладача, витребування довідок, документів тощо;

користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця в галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги; користуватися послугами перекладача;

оскаржувати постанову в справі в порядку і строк, встановлені статтями 288 і 289 КУпАП.

У зв'язку з тим, що потерпілому можуть бути відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню у даній справі, він може бути допитаний як свідок. У такому випадку потерпілий зобов'язаний: з'явитися на виклик органу (посадової особи), у провадженні якої перебуває справа в зазначений час, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому у

справі й відповісти на поставлені запитання. В літературі застерігається, що необхідно враховувати особливості психічного сприйняття обставин правопорушення потерпілим, адже він постраждав від цих дій і може бути зацікавленим у вирішенні справи.

Законний представник — особа, яка представляє інтереси неповнолітнього або особи, що через свої фізичні або психічні вади не може сама здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники), має право:

представляти інтереси лише особи, яка притягається до відповідальності, або потерпілого;

знайомитися з матеріалами справи, надавати докази у справі, надавати відомості про особу, що позитивно її характеризують, висловлювати власні думки щодо вчиненого правопорушення чи заподіяння моральної, фізичної або майнової шкоди;

заявляти клопотання про залучення свідків до справи, якщо вони є, призначення експертизи, витребування довідок, документів;

користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги; користуватися послугами перекладача;

від імені особи, інтереси якої представляє законний представник, приносити скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу.

Законний представник зобов'язаний добросовісно представляти інтереси неповнолітнього чи особи, яка через свої фізичні або психічні вади не може сама здійснювати свої права як особи, що притягається до відповідальності, або особи, яка визнає потерпілою. Толерантно ставитися до них та оточуючих їх громадян і посадових осіб.

Захисник — адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має права на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи:

знайомитися з матеріалами справи, ставити запитання до особи, яка його запросила, та інших учасників процесу, брати участь у дослідженні доказів;

заявляти клопотання про залучення до справи свідків, якщо вони є, призначення експертизи, витребування довідок та інших документів;

від імені особи, яка його запросила подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу, а також інші права передбачені ст. 6 Закону України «Про прокуратуру» від 19 грудня 1992 р. та іншими законами.

При здійсненні своїх обов'язків захисник зобов'язаний: 1) неухильно додержуватися вимог чинного законодавства, використовувати всі передбачені законами засоби захисту прав і законних інтересів громадян і не має права використовувати свої повноваження на шкоду особі, інтереси якої захищає;

2) відмовитися від надання правової допомоги, якщо у розгляді справи бере участь посадова особа, з якою захисник перебуває в родинних

стосунках, а також він у даній справі надає або раніше надавав юридичну допомогу особам, інтереси яких суперечать інтересам особи, що звернулася з проханням про ведення справи, або брав участь як слідчий, особа, що проводила дізнання, прокурор, громадський обвинувач, суддя, секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, представник потерпілого, свідок, перекладач, понятий;

3) не розголошувати відомості, що становлять предмет таємниці захисту, і не використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб.

Свідок — особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню у даній справі. Отже, свідком може бути будь-яка особа (незалежно від віку, статі, родинних зв'язків, підлеглості по роботі тощо), якій відомі які-небудь обставини у справі. Свідок має право:

1) давати пояснення рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження;

2) давати пояснення в письмовій або усній формі;

на відшкодування витрат, пов'язаних зі з'явленням до органу чи до посадової особи, які розглядають справу;

за ним зберігається середній заробіток за місцем роботи за час відсутності, пов'язаної з викликом для надання свідчення (ст. 275 КУпАП).

Свідок зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне провадження, в зазначений час, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому у справі і відповісти на поставлені запитання.

Експерт — особа, яка є спеціалістом у галузі науки, техніки, культури, інших галузей, що володіє необхідними знаннями. Експерт призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення у разі такої потреби. Експерт має право:

1) знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмету експертизи, необхідних йому для надання відповіді на поставлені запитання;

заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку;

з дозволу органу (посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмета експертизи;

4) бути присутнім при розгляді справи;

на відшкодування витрат, пов'язаних з явкою до органу (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення;

за ним зберігається середній заробіток за місцем роботи за час відсутності, пов'язаної з явкою до органу (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

Експерт зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях.

Перекладач — особа, яка вільно володіє мовою, на якій спілкується особа, що притягається до адміністративної відповідальності, або потерпілий чи інші учасники у справі. Він призначається органом (посадовою особою), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, якщо учасники у справі не володіють мовою, якою ведеться провадження. Перекладачем може бути запрошена особа, яка володіє сурдоперекладом. Перекладач має право на відшкодування витрат, пов'язаних з явкою до органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, а також на збереження заробітної плати у зв'язку з явкою до слухання справи.

Перекладач зобов'язаний: з'явитися до органу (посадової особи) і зробити повно й точно доручений йому переклад.

План практичного заняття (1 год.)

Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1

До дільничного офіцера поліції звернулися громадяни багатоповерхового будинку з проханням заспокоїти сусідів, які у недільний ранок голосно сваряться на подвір'ї. Під час опитування було встановлено, що гр. Максимів звинувачує сусіда гр. Руденка у викраденні в неї з сумки, яку вона залишила на лавці біля під'їзду, грошей в сумі 85 грн. Сусіди підтвердили, що бачили, як гр. Руденко брав сумку в руки, поки гр. Максимів вернулася до дому за годинником.

В результаті поверхневої перевірки, правопорушник витягнув з кишені дрібні гроші в сумі 85 грн., а також 1 таблетку трамадола по 0,25, яку добровільно віддав поліцейському.

Завдання: Проаналізувати фабулу завдання та визначити:

1. Чи є в діях осіб склад правопорушення (кваліфікувати за статтю КУпАП та відповідною частиною статті)?
2. Обґрунтувати, до якого виду відповідальності особу слід притягнути.
3. Які діяння кваліфікуються як злісна непокоря законному розпорядженню поліцейського?
4. Алгоритм дій ДОП відповідно до фабули ситуації.
5. Які процесуальні документи складає ДОП?
6. Які заходи забезпечення провадження відповідно до ст. 260 КУпАП мають вжити поліцейські, документуючи правопорушення?

Ситуаційне завдання 2

На вимогу поліцейського припинити нецензурну лайку в публічному місці та образливе чіпляння до громадян, гр. К заявив, що йому байдуже те, як усі сприймуть його поведінку, навіть поліція, обізвав поліцейського нецензурними словами та намагався схопити його жетон зі словами: «Дай поносити!»

Припинити протиправні дії громадянин відмовився, документів при собі не мав, пройти до відділу поліції для документування правопорушення відмовився.

Завдання: Відповідно до фабули завдання скласти протоколи про адміністративні правопорушення.

Ситуаційне завдання 3

Під час обходу території адміністративної дільниці ДОП виявив адмінпіднаглядного гр. Крапівницького, який розпивав спиртні напої в Шашличній о 23 год. 30 хв. в міському парку відпочинку. На зауваження поліцейського про порушення ним встановлених судом обмежень, правопорушник штовхнув ДОПа і з криком :«Залиште мене усі в спокою! Я вже відбув покарання!», - побіг в глибину парку.

Завдання: Відповідно до фабули завдання скласти протокол про адміністративне правопорушення за статтею 187 КУпАП.

Тема

«Процесуальні документи у справах про адміністративні правопорушення»

Годин на тему – 1

Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: сформувати понятійний апарат з відповідної теми лекції, а також систематизовані стійкі знання слухачів щодо адміністративних правопорушень в окресленій сфері, предмета правопорушення, їх складу та ознак, особливостей їх документування.

Міжтематичні зв'язки: організаційно-правові засади в діяльності дільничного офіцера поліції, взаємодія поліції та громади (Community Policing), взаємодія дільничного офіцера поліції з підрозділами Національної поліції та іншими органами, профілактична (превентивна) робота дільничного офіцера поліції, запобігання та протидія домашньому насильству.

План лекції

1. Види та зміст процесуальних документів в провадженні у справах про адміністративні правопорушення.
2. Порядок складання протоколу про адміністративне правопорушення.
3. Матеріали, які додаються до протоколу про адміністративне правопорушення.
4. Зміст постанови у справі про адміністративне правопорушення та види постанов.

1. Види та зміст процесуальних документів у провадженні в справах про адміністративні правопорушення

Процесуальні документи забезпечують виконання *важливих завдань* в провадженні у справах про адміністративні правопорушення (ст. 245 КУпАП):

1) своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, 2) вирішення її в точній відповідності з законом, 3) забезпечення виконання винесеної постанови, 4) виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, 5) запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, 6) зміцнення законності.

В залежності від змісту та процесуальної функції, усі документи, які складаються в провадженні у справах про адміністративні правопорушення, *класифікуються* за такими видами:

I - документи, що фіксують фактичні обставини у справах про адміністративні правопорушення:

Заяви громадян про вчинення адміністративного правопорушення.

Пояснення особи, що притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків з приводу вчиненого адміністративного правопорушення, які відповідно до статті 251 КУпАП, є доказами в справі про адміністративні правопорушення.

Протокол про адміністративне правопорушення (ст. 254 КУпАП).

II - документи, які забезпечують провадження у справах про адміністративні правопорушення :

Протокол про адміністративне затримання (ст. 261 КУпАП).

Протокол особистого огляду та огляду речей і документів (ст. 264 КУпАП).

Протокол вилучення речей і документів (ст.ст. 265 – 265-3 КУпАП).

Рапорт про доставлення особи до органу поліції (ст.259 КУпАП).

Повістки (ст.т.277-2, 278 КУпАП).

Рапорт про здійснення приводу (ст. 268 КУпАП).

III - документи, які є формою рішення суб'єктів адміністративно-процесуальної діяльності у справах про адміністративні правопорушення:

Постанова по справі про адміністративне правопорушення (ст.ст. 283-285

КУпАП):

постанова про накладення адміністративного стягнення (ст.284 КупАП);

постанови про застосування заходів впливу (ст.24-1 КУпАП);

постанова про закриття справи (ст.ст.38, 247, 284 КупАП);

Постанова (рішення) про звільнення від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу (ст.21 КУпАП);

Постанова про призначення експертизи (ст.ст. 251, 273 КУпАП);

Протокол засідання колегіального органу (ст. 281 КУпАП);

Рішення по справі про адміністративне правопорушення виконавчого органу сільської, селищної та міської ради (ст. 283 КУпАП);

Висновок експерта (ст. 273 КУпАП);

Пропозиція про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов що сприяли адміністративному правопорушенню (ст. 282 КУпАП);

Скарги та клопотання учасників процесу (ст. 289 КУпАП).

IV – документи, які є формами рішень суб'єктів адміністративно-процесуальної діяльності за результатами оскарження постанов по справі про адміністративне правопорушення (ст.ст. 288, 294 КУпАП).

Для того, щоб **процесуальні документи** виконали свої функції в провадженні у справах про адміністративні правопорушення, вони **мають складатися у відповідності до наступних вимог :**

відповідати нормам адміністративно-процесуального законодавства;

оформлятися уповноваженими працівниками поліцейських підрозділів;

відповідати нормативно встановленій процесуальній формі;

зміст документа має бути простим, зрозумілим, складеним у чіткій логічній послідовності;

рішення мають ґрунтуватись на сукупності встановлених фактів та достатніх доказів, з урахуванням мотивів вчиненого правопорушення.

Дотримання перерахованих вимог виключає можливість прийняття некваліфікованого процесуального рішення у справі, уникнення правопорушника від адміністративної відповідальності, та його подальшого оскарження.

2. Порядок складання протоколу про адміністративне правопорушення

Розглянемо зміст, порядок та особливості оформлення основних процесуальних документів, які складаються дільничними офіцерами поліції.

Протокол про адміністративне правопорушення складається посадовими особами органів Національної поліції, уповноваженими документувати правопорушення відповідно до переліку статей, виписаному у статті 255 КУпАП.

Протокол про адміністративні правопорушення складається на осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна відповідальність (16 років). У разі вчинення адміністративного правопорушення неповнолітньою особою віком від 14-ти до 16-ти років протокол складається стосовно одного з батьків неповнолітнього або особи, яка їх замінює, відповідно до ч. 3 ст. 184 КУпАП.

Зміст протоколу про адміністративне правопорушення визначений статтею 256

КУпАП. У протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються :

дата і місце його складення,

посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол;

відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення);

місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення;

нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення;

прізвища, ім'я, по батькові особи, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є;

пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності;

інші відомості, необхідні для вирішення справи.

Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі.

Протокол про адміністративне правопорушення складається на спеціальному бланку, що виготовлений друкарським способом, на якому проставлено відповідні серія і номер. Бланк протоколів затверджено відповідними Інструкціями з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах Національної поліції (див. накази МВС України від 06.11.2015 № 1376; від 07.11.2015 № 1395). Усі реквізити протоколу заповнюються чорнилами чорного або синього кольору, крім гелевих, розбірливим почерком, державною мовою.

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це.

Протокол складається **у двох примірниках**, один з яких під підпис вручається особі, яка притягується до адміністративної відповідальності.

Розглянемо особливості заповнення бланку протоколу про адміністративне правопорушення.

В графах **«дата і місце його складення»** зазначаються число, місяць, рік, населений пункт, географічна точка, тобто дата та населений пункт, в якому перебувають правопорушник та уповноважений поліцейський на момент складання протоколу (1 грудня 2015 р. м. Львів);

«посада, спеціальне звання, прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка склала протокол» (пишуться повністю – Я, дільничний інспектор патрульної поліції Сихівського відділу поліції м. Львова лейтенант поліції Назаренко Ігор Леонідович);

«прізвище, ім'я та по батькові особи, яка притягується до адміністративної відповідальності» зазначаються повністю, без скорочення (Косаренко Іван Петрович);

«дата і місце народження» (15 липня 1985 р.н.; м. Львів);

«місце проживання; місце реєстрації» (вказуються адреси: м. Львів, вул.6 Замарстинівська, буд.71, кв.15). У разі, якщо адреси співпадають, в графі зазначається

«проживає за місцем реєстрації»;

«номер телефону» (контактний (мобільний або міський абонентський номер : «067-347-03 02» або «надати відмовився»);

«місце роботи, навчання (посада)» : найменування підприємства, установи, організації, де працює (її посада) або закладу, де навчається особа (майстер шоколадної фабрики « Ласунка» м. Львів); або вказується, що тимчасово не працює та перебуває/не перебуває на обліку в центрі зайнятості.

«особу встановлено» : назва документу, що посвідчує особу (серія, номер паспорта, дата видачі й назва ОВС, що його видав, або серія, номер іншого документа, що посвідчує особу, яка вчинила правопорушення (службове чи пенсійне посвідчення, студентський квиток), дата видачі й найменування підприємства, установи, організації, що його видали);

«чи притягувався(лася) до адміністративної відповідальності» (вказуються відомості щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності впродовж року):

накладено штраф за ч.1 ст.178 КУпАП протокол ГУНП у Львівській обл. 08.03.2016 р. АПН№ 15789; або «не притягувався».

Увага! Відомості про притягнення особи до відповідальності офіцер поліції отримує за допомогою Автоматизований облік адміністративних правопорушень здійснюється в інтегрованій інформаційно-пошуковій системі (далі - ІПС) на підставі протоколів (постанов), складених (винесених) уповноваженими на те посадовими особами Національної поліції. Відомості про виявлене адміністративне правопорушення вносяться до електронної картки про адміністративне правопорушення (далі - картка форми ЕАПР). Картка форми ЕАПР заповнюється уповноваженим працівником органу Національної поліції, який є авторизованим користувачем та має доступ до ІПС для введення і коригування даних.

При заповненні даних уповноваженою посадовою особою, яка склала протокол або виявила правопорушення, про місце вчинення адміністративного правопорушення, країну громадянства та рід занять, службове становище правопорушника необхідно керуватися довідниками для заповнення картки форми ЕАПР, наведеними у додатку 7 до Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 06 квітня 2016 року № 139, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05 травня 2016 року за № 680/28810, а також наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 2000 року № 188 «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 16 серпня 2000 року за № 512/4733.

Начальники органів Національної поліції визначають уповноважених працівників органів Національної поліції, яким у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків необхідно надати доступ до ІПС для формування автоматизованого обліку адміністративних правопорушень. Надання доступу

до ІПС здійснюється на підставі заявки, підписаної начальниками органів Національної поліції або особами, які виконують їх обов'язки, та надісланої до Управління інформаційної підтримки та координації поліції «102» Головного управління Національної поліції України (далі - УІПКП «102»). Відомості стосовно наданого користувачу рівня доступу до ІПС для формування автоматизованого обліку адміністративних правопорушень, номер та дата заявки вносяться адміністратором інтегрованої інформаційно-пошукової системи (працівником УІПКП «102») до електронного журналу обліку користувачів. Відомості про рішення за адміністративними правопорушеннями, що прийняті судами та адміністративними комісіями при виконавчих органах сільських, селищних, міських рад, виконавчими комітетами сільських, селищних рад, вносяться на підставі журналу обліку справ про адміністративні правопорушення та протоколу про адміністративне затримання, форми яких визначені наказом МВС від 06 листопада 2015 року № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 01 грудня 2015 року за № 1496/27941.

Знімаються з автоматизованого обліку адміністративні правопорушення стосовно осіб, щодо яких було розпочато провадження у справі про адміністративне правопорушення, у разі закриття провадження відповідно до статті 247 КУпАП. Зняття з обліку адміністративних правопорушень, вчинених особами, яких притягнуто до адміністративної відповідальності за їх вчинення, а також яких звільнено від адміністративної відповідальності за іншими підставами, здійснюється у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення або якщо після закінчення строків особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню, згідно зі статтями 38, 39 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

«склад адміністративного правопорушення (дата, час, місце вчинення і суть учиненого адміністративного правопорушення)» : 1 вересня 2015 р. 0 17 год. по вул. Городоцькій м. Львова гр. Косаренко І.П. в стані алкогольного сп'яніння, чіплявся до перехожих, обзивав їх нецензурною лайкою, розбив вітрину магазину... .

Увага! Суть адміністративного правопорушення повинна точно відповідати ознакам складу адміністративного правопорушення, зазначеним у статті КУпАП, за якою складено протокол. Таким чином, гр. Косаренко І.П. порушив громадський порядок, при цьому об'єктивна сторона проступку вказує на діяння, що охоплюються складом статті 173 КУпАП «Дрібне хуліганство». На підставі цього ми кваліфікуємо протиправні дії «чим вчинив(ла) правопорушення, передбачене частиною (--) статті 173 КУпАП»;

- «свідки», «потерпілий» (якщо вони є) : прізвища імена, по батькові зазначаються повністю, вказується місце їх проживання;

Потерпілим стаття 269 КУпАП визначає особу, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду. Під час складання протоколу потерпілого може бути опитано як свідка.

Як *свідок*, відповідно до статті 272 КУпАП, у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню по даній справі.

- **«правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду»** : у разі заподіяння матеріальної шкоди в результаті вчинення адміністративного правопорушення, в протоколі зазначається : *прізвище, ім'я та по батькові потерпілого, місце його проживання або найменування підприємства, установи, організації, їх місцезнаходження і розмір заподіяної внаслідок адміністративного правопорушення матеріальної шкоди.*

При складанні протоколу **особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, роз'яснюються її права**, передбачені статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України, **статтею 268 КУпАП**, зокрема те, що вона має право : 1) знайомитися з матеріалами справи; 2) давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; 3) при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи; 4) виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; 5) оскаржити постанову по справі.

Про роз'яснення особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, її прав, передбачених статтею 268 цього Кодексу, робиться **відмітка у протоколі**.

Окрім того , під час складання **протоколу особу правопорушника повідомляється під його підпис, про дату, час , місце розгляду справи**. Для повідомлення необхідно встановити, яким органом справа буде розглядатися (ст. 218-222); та у який строк (ст. 277). Правопорушнику роз'яснюється, що справу про адміністративне правопорушення буде розглянуто у **строки, визначені статтею 277 КУпАП**.

Для інформації! **Загальний строк розгляду** - 15-тиденний з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Частина друга статті 277 КУпАП встановлює для окремих правопорушень **окремих строк**.

Наприклад, справи про незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (**ч.1 ст.44**); вчинення дрібного хуліганства (**ст.173**), насильства в сім'ї (**ст.173-2**); розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (**ст.178**); злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського (**ст.185**)- **протягом доби**; справи про торгівлю з рук у невстановлених місцях (**ст.160**); порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних

походів і демонстрацій (*ст.185-1*) – 3-денний строк; справа про дрібне викрадення чужого майна (*ст.51*); виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення (*ст.176*) – у 5-тиденний строк;

графи «**проведено особистий огляд та огляд речей, передбачений статтею 264 КУпАП, що були у гр-на(ки), та згідно зі статтею 265 КУпАП виявлені речі вилучено для тимчасового зберігання**» заповнюються у разі застосування запобіжних заходів. З метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складання його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення *допускаються адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів*. Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання.

3. Матеріали, які додаються до протоколу про адміністративне правопорушення

До протоколу додаються документи:

1) заяви та клопотання. Відповідно до статті 268 КУпАП особа може надавати заяви та клопотання, які є формами звернення громадян до органів влади та розглядаються в порядку Закону України «Про звернення громадян».

В заяві громадяни звертаються із проханням про сприяння в реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів, або повідомляють про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності посадових осіб, а також висловлюють думки щодо поліпшення їх діяльності.

Клопотання – це письмове звернення з проханням про визнання або реалізацію прав чи свобод тощо. До протоколу в адміністративному провадженні можуть додаватися клопотання про перенесення розгляду справи за місцем проживання або реєстрації ТЗ; клопотання про перенесення дати розгляду справи; клопотання про забезпечення права на захист та інші;

2) пояснення особи, яка притягується до адміністративної відповідальності є важливою частиною протоколу. Правопорушнику пропонується за його підписом в протоколі надати письмове пояснення по суті вчиненого адміністративного правопорушення, тобто відповісти на питання :

- яка мета, мотив, що стало причиною вчинення проступку, чи усвідомлює правопорушник їх протиправність та наслідки. Це важливо для оцінки ситуації поліцейським та прийняття рішення про застосування заходів забезпечення провадження з метою припинення та недопущення в подальшому протиправних дій.

Пояснення може додаватися до протоколу окремо, про що робиться запис в графі **«До протоколу додається : пояснення гр. Косаренко І.П.»**.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має також право подати **пояснення і зауваження щодо змісту протоколу**, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання.

Увага! Особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, згідно зі статтею 63 Конституції України не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів;

3) пояснення свідків та потерпілого складається або працівниками поліції зі слів осіб, в яких відбирається пояснення, або заповнюється власноруч за допомогою навідних питань, які задаються посадовою особою.

Пояснення може відбиратися на місці вчинення правопорушення, в поліції, а також за місцем проживання свідків та потерпілого у разі , якщо про адміністративне правопорушення надійшла заява та відбувається провадження по її розгляду.

Офіційно затвердженого бланку пояснення не існує. Тому для зручності у змісті пояснення умовно відокремимо 4 частини :

загальну частину інформативного змісту, в якій зазначається : - дата і місце відібрання пояснення;

- посада, звання , прізвище, ім'я, по батькові особи, яка відбирає пояснення; - відомості про особу, в якій відбирається пояснення (прізвище, ім'я та по батькові зазначаються повністю; дата і місце народження; місце проживання; місце реєстрації ; контактний номер телефону; місце роботи (найменування підприємства, установи, організації, де працює (її посада) або закладу, де навчається особа;

частину, в якій особа засвідчує, що «Зі змістом статті 63 Конституції України (особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом) ознайомлений.

(підпис).

основну частину, в якій після слів «По суті поставлених запитань можу пояснити наступне :...» особа від 1 імені викладає зміст відповідей на наступні питання: де знаходилась особа під час вчинення правопорушення; чи могла бути свідком події або потерпілим; чи знайома з особою правопорушника , протягом якого часу, в яких відносинах перебуває (якщо сусід, то вказується з якого часу проживає по сусідству); що відомо про спосіб життя, громадську поведінку правопорушника; що відомо (бачила, чула) про подію; якою була поведінка правопорушника; чи було заподіяно яку шкоду якій особі.

заклучну частину, в якій засвідчується повнота та достовірність наданої в поясненні інформації «З моїх слів записано вірно, доповнень та зауважень немає» ____ (підпис особи, яка отримує пояснення)».

Якщо особа складає пояснення власноруч, то під інформацією, викладеною в основній частині, зазначається : «пояснення складено мною власноруч», що засвідчується підписом особи.

Протокол про адміністративні правопорушення *не складається* у випадках, регламентованих **статтею 258 КУпАП** : у разі вчинення адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції, та адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі.

Протоколи не складаються і в інших випадках, коли відповідно до закону штраф накладається і стягується, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення.

Увага! Якщо під час складання постанови у справі про адміністративне правопорушення особа оспорить допущене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається, то уповноважена посадова особа зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до вимог статті 256 цього Кодексу, **крім випадків** притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксованих в автоматичному режимі. Цей протокол є додатком до постанови у справі про адміністративне правопорушення.

У разі виявлення правопорушення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, або його розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський відповідно до статті 255 КУпАП, складає протокол про адміністративне правопорушення.

4) протокол про адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів; рапорт про доставлення особи, якщо вживались запобіжні заходи.

Під час документування адміністративного правопорушення, **офіцером поліції застосовуються заходи забезпечення провадження .**

Стаття 37 Закону України «Про Національну поліцію» уповноважує поліцейського затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України.

Порядок оформлення протоколів про адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів визначений Кодексом України про адміністративні правопорушення. Зокрема, порядок, строки та процесуальне оформлення адміністративного затримання регламентується главою 20 КУпАП «Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення». Законодавець чітко зазначає **підстави для застосування адміністративного затримання**, проведення особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів :

для припинення адміністративних правопорушень, коли було вичерпано інші заходи впливу;

встановлення особи;

забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

У разі застосування адміністративного затримання особи поліцейським складається

протокол про адміністративне затримання, в якому робляться відмітки про проведення особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів, який додається до протоколу про адміністративне правопорушення проведення і надсилаються разом з матеріалами адміністративної справи для розгляду органу, уповноваженому приймати рішення у справі.

Протокол про адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, складається відповідно до статті 261 КУпАП.

Розглянемо **особливості заповнення бланку протоколу** про адміністративне затримання.

Протокол про адміністративне затримання складається на спеціальному бланку, виготовленому друкарським способом, на якому проставлено відповідні серія і номер.

Усі реквізити протоколу про адміністративне затримання заповнюються розбірливим почерком (клітини заповнюються друкованими літерами).

Увага! Не допускається закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу про адміністративне затримання, а також унесення додаткових записів після того, як протокол про адміністративне затримання підписано особою, щодо якої його складено.

У протоколі про адміністративне затримання зазначаються:

- в назві **«Протокол КИ №0000000 про адміністративне затримання»:** вказується частина статті КУпАП, відповідно до якої особу притягують до адміністративної відповідальності.

Згідно зі статтею 262 КУпАП, адміністративне затримання як запобіжний захід провадиться поліцейським у випадках, прямо передбачених законами:

при вчиненні дрібного хуліганства (ст.173 КУпАП);

домашнє насильство (ст.173-2 КУпАП);

порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів демонстрацій (ст.185-1 КУпАП);

при поширюванні неправдивих чуток, вчиненні злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх, публічних закликів до невиконання вимог поліцейського (ст.185 КУпАП);

порушення правил про валютні операції (ст. 162 КУпАП);

порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин (ч.1 ст.44 КУпАП), незаконного продажу товарів або інших предметів,

зокрема пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв і тютюнових виробів (ст.156 КУпАП);

4. Зміст постанови у справі про адміністративне правопорушення та види постанов

За результатами розгляду справи про адміністративні правопорушення під час здійснення провадження *приймаються відповідні рішення*, які оформляються у вигляді :

постанови про накладення адміністративного стягнення (ст. 284 КУпАП);

постанови про застосування заходів впливу (ст.24-1 КУпАП);

постанов про закриття справи (ст.ст.38, 247, 284 КУпАП).

Відповідно до *ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше ніж через 2 місяці з дня вчинення правопорушення*, а при триваючому правопорушенні - *не пізніш як через 2 місяці з дня його виявлення*, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді).

Розглянемо зміст та порядок винесення постанови про накладення адміністративного стягнення

Постанова у справі про адміністративне правопорушення про накладення адміністративного стягнення виноситься за усіма видами адміністративних стягнень. Уповноваженими підрозділів Національної поліції виносяться такі види постанов:

про винесення попередження : попередження (стаття 26 КУпАП) як захід адміністративного стягнення виноситься в письмовій формі. У передбачених законом випадках попередження фіксується іншим установленим способом. Постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виконується органом (посадовою особою), який виніс постанову, шляхом оголошення постанови порушнику. Якщо постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виноситься під час відсутності порушника, йому вручається копія постанови в порядку і строки, передбачені статтею 285 цього Кодексу (постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено);

про накладення штрафу : штраф (стаття 27 КУпАП) є грошовим стягненням, що накладається на громадян і посадових осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених цим Кодексом та іншими законами України. Має бути сплачений порушником не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження або внесення на неї подання прокурора такої постанови - не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги або подання без задоволення.

У відповідності до статті 25 КУпАП може бути винесено постанову про накладення як основних, так і додаткових адміністративних стягнень. Оплатне вилучення та конфіскація предметів можуть застосовуватись як основні, так і додаткові адміністративні стягнення; інші адміністративні

стягнення, можуть застосовуватись тільки як основні . За одне адміністративне правопорушення може бути накладено основне або основне і додаткове стягнення.

Бланк постанови у справі про адміністративне правопорушення заповнюється розбірливим почерком. Не допускається закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до постанови, а також внесення додаткових записів після того, як постанова підписана особою, щодо якої вона винесена. У разі допущення порушень при оформленні постанови заповнений бланк постанови вважається зіпсованим.

Постанова повинна містити:

- найменування органу (посадової особи), який виніс постанову,
- дату розгляду справи;
- відомості про особу, щодо якої розглядається справа;
- опис обставин, установлених при розгляді справи;
- зазначення нормативного акта, який передбачає відповідальність за дане адміністративне правопорушення; прийняте по справі рішення;
- розмір шкоди, що підлягає стягненню, порядок і строк її відшкодування, якщо при вирішенні питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення органами (посадовими особами), одночасно вирішується питання про відшкодування винним майнової шкоди;
- питання про вилучені речі і документи;
- положення про стягнення з особи, щодо якої її винесено, судового збору;
- вказівку про порядок і строк оскарження постанови.

Після слова "УСТАНОВИВ" з абзацу зазначаються:

- число, місяць, рік, час та місце вчинення адміністративного правопорушення;
- прізвище та ініціали правопорушника;
- обставини і суть правопорушення, установлені при розгляді матеріалів адміністративної справи;
- частина та номер статті КУпАП, які передбачають відповідальність за це адміністративне правопорушення.

Після слова "ПОСТАНОВИВ" уповноважена посадова особа Національної поліції з урахуванням та зазначенням обставин, що пом'якшують (стаття 34 КУпАП) чи обтяжують (стаття 35 КУпАП) відповідальність за адміністративне правопорушення, зазначає прийняте у справі рішення.

У випадках, коли в особи, яка скоїла адміністративне правопорушення, вилучалися речі, документи, постанова повинна містити вирішення питання про вилучені речі, документи, а також інформацію про порядок і строк її оскарження.

Постанова підписується посадовою особою, яка її винесла, тобто розглянула справу. **Порядок оголошення постанов** у справах про адміністративні правопорушення регламентується статтею 285 КУпАП: постанова ***оголошується негайно*** після закінчення розгляду справи.

Порядок надання копії постанови:

протягом 3-х днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено; протягом 3-х днів вручається під розписку або висилається потерпілому на його прохання, про що робиться відповідна відмітка у справі; вручається особі, щодо якої її винесено, на місці вчинення правопорушення у випадках, якщо протокол про адміністративне правопорушення не складається (див. ст.258 КУпАП);

надсилається судом відповідному підприємству, установі, організації для відома та органу Національній поліції для розгляду питання про заборону цій особі користуватися вогнепальною зброєю по справах за статтями 174 (стрільба в населених пунктах та у не відведених для цього місцях) і 191 (порушення правил зберігання, носіння або перевезення зброї) щодо особи, якій вогнепальну зброю, а також бойові припаси ввірено у зв'язку з виконанням службових обов'язків або передано в тимчасове користування підприємством, установою, організацією.

Поліцейський, який виносить постанову, зобов'язаний роз'яснити особі, що притягується до відповідальності, **порядок її оскарження**: скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подано у вищестоящий орган (вищестоящий посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд, у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України.

Набуття чинності постанов у справах про адміністративні правопорушення.

За загальним правило (див. ст. 291 КУпАП), **постанова** адміністративного органу (посадової особи) у справі про адміністративне правопорушення **набирає законної сили** після закінчення **строку оскарження цієї постанови**:

- **протягом 10-ти днів з дня винесення постанови**, щодо справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі,

- **протягом 10-и днів з дня вручення такої постанови**.

Порядок складання постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення

Постанова про закриття справи виносить при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також при наявності обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення, передбачених статтею 247 цього КУпАП. У змісті постанови зазначаються відомості про час, місце винесення постанови; назву посади, найменування органу, спеціальне звання, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка розглянула матеріали справи про адміністративне правопорушення ; відомості про особу, щодо якої винесено постанову.

Після слів «За матеріалами справи про адміністративне правопорушення встановлено :...» зазначається одна із підстав, передбачених статтею 247 цього КУпАП (див. питання теми).

постановчій частині посадова особа постановляє : «на підставі викладеного у постанові, керуючись статтею 247 КУпАП, справу про адміністративне правопорушення стосовно громадянина(ки) (прізвище, ім' я, по батькові) закрити. Постанову підписує посадова особа, яка прийняла процесуальне рішення про закриття справи.

Тема

« Особливості кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері торгівлі та господарської діяльності (статті 155, 156, 154, 160, 164 КУпАП). Особливості кваліфікації адміністративних правопорушень, які пов'язані з обігом та застосуванням зброї, засобів самооборони, електрошокових пристроїв, спеціальних засобів, піротехнічних засобів (статті 174, 190, 191, 192, 195, 195-2, 195-3, 195-4, 195-6 КУпАП)»

План практичного заняття (2 год.)

Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1

Біля торговельного кіоску «Свіже м'ясо» ДОП став свідком конфлікту між продавцем м'ясних продуктів та покупцем. Підприємець Залецький відмовився надати споживачу будь-яку інформацію про походження товару, тільки стверджував, що для всіх м'ясо свіже, і тільки у гр. Курикіної виникли питання. Продавець також відмовився надавати документи, якими підтверджуються якість та ціна товару.

Завдання: Проаналізувати фабулу завдання та визначити:

1. Чи є в діях осіб склад правопорушення (кваліфікувати за статтю КУпАП та відповідною частиною статті)?
2. Які діяння складають об'єктивну сторону правопорушення відповідно до кожної частини статті?
3. В яких місцях роздрібна торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами заборонена?
4. В яких місцях роздрібна торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами дозволяється?
5. За якою частиною статті яка особа буде нести відповідальність за продаж пляшки пива неповнолітньому?
6. За якою частиною статті яка особа буде нести відповідальність за продаж пляшки горілки без акцизної марки?

7. За якою частиною статті яка особа буде нести відповідальність за продаж сигарет у пачках на привокзальній площі з рук?

8. Які підстави для притягнення особи до відповідальності за ч. 4 ст. 156 КУпАП?

9. За які протиправні діяння за ст. 156 може бути притягнута до відповідальності неповнолітня особа?

10. Яким органом розглядається справа відповідно до кожної частини статті? Строки розгляду?

11. Визначте алгоритм дій ДОП відповідно до фабули ситуації.

12. Які процесуальні документи складає ДОП?

13. Які заходи забезпечення провадження відповідно до ст. 260 КУпАП мають вжити поліцейські, документуючи правопорушення?

Ситуаційне завдання 2

26 липня 2016 року о 13.40 гр. К. придбав у магазині пневматичний газобалонний пістолет А-101, у паспорті якого було зазначено, що він має калібр понад 4,8 мм та швидкість польоту кулі до 200 метрів за секунду.

З метою його випробування К. наступного дня поїхав до Гідропарку. Там він знайшов місце, де не було відпочиваючих і здійснив 20 пострілів з пістолета. В цей момент на постріли зауважив дільничний офіцер поліції. Гр. К. був доставлений до відділення поліції, де було складено протокол про адміністративне правопорушення за ст. 174 КУпАП, а пістолет було вилучено.

Завдання: Проаналізувати фабулу завдання та визначити:

1. Чи є в діях особи склад правопорушення (кваліфікувати за статтею КУпАП та відповідною частиною статті)?

2. Які діяння складають об'єктивну сторону правопорушення?

3. Назвіть предмет вчинення правопорушення.

2. Які місця законом відводяться для стрільби?

3. Чи є підстави для конфіскації зброї?

4. Яким органом розглядається справа? Строки розгляду?

5. Визначте алгоритм дій ДОП відповідно до фабули ситуації.

6. Які процесуальні документи складає ДОП?

7. Які заходи забезпечення провадження відповідно до ст. 260 КУпАП мають вжити поліцейські, документуючи правопорушення?

Ситуаційне завдання 3

16 жовтня 2016 року о 20.30 год. дільничний офіцер поліції здійснював перевірку правил зберігання зброї за місцем проживання гр. В. П. Федченко, під час якої було виявлено порушення строків реєстрації зброї на 1 місяць. Гр. Федченко пояснив, що хворів і не мав можливості прийти в поліцію і перереєструвати зброю.

Завдання: Проаналізувати фабулу завдання та визначити:

1. Чи є в діях особи склад правопорушення (кваліфікувати за статтею КУпАП та відповідною частиною статті)?

2. Які діяння складають об'єктивну сторону правопорушення відповідно до кожної частини статті?
3. Протягом якого терміну з дня придбання зброї громадяни мають зареєструвати зброю?
4. Яким органом розглядається справа відповідно до кожної частини статті? Строки розгляду?
5. Чи може ДОП звільнити від відповідальності гр. Федченка?
6. Визначте алгоритм дій ДОП відповідно до фабули ситуації.
7. Які процесуальні документи складає ДОП?
8. Які заходи забезпечення провадження відповідно до ст. 260 КУпАП мають вжити поліцейські, документуючи правопорушення?

Тема
«Особливості кваліфікації адміністративних
правопорушень, які пов'язані з дотриманням правил
благоустрою або посягають на громадський порядок (статті
154, 175-1, 176, 177, 178, 180-1, 182 КУпАП)»

План практичного заняття (2 год.)
Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1

28 серпня 2016 року о 13.40 у м. Львові ДОП виявив на вул. Кривоноса, 1 у м. Львові біля входу в навчальний заклад студента 17 років, який в перерві між іспитами курих сигарети. На зауваження поліцейського студент пояснив, що він сам юрист, і тому курить у не забороненому місцевою владою громадському місці біля урни і не вважає, що вчинив правопорушення.

Свідками правопорушення стали двоє перехожих.

Ситуаційне завдання 2

16 серпня 2016 року о 20.30 год. звернулися громадяни, що очікували на зупинці маршрутний автобус із проханням вплинути на гр. Конюхова, який палив прямо в обличчя жінок, на прохання відійти від них з сигаретою, чоловік обізвав їх та закурих навмисно другу сигарету.

Ситуаційне завдання 3

26 серпня 2016 року до 23.30 год. ДОП спільно з працівниками сектору молодіжної превенції та оперативниками здійснювали відпрацювання нічних розважальних закладів міста. В одному з них були виявлені неповнолітні: Лоскутенко та Гаврилків 2001 року народження.

На питання ДОП, що роблять діти без супроводу дорослих у закладі, його директор пояснив, що вони залізли у вікно в туалеті на 1 поверсі, тому минули охоронців на вході в приміщення.

Ситуаційне завдання 4

Ввечері, о 21 годині 14 липня 2016 року ДОП під час обходу ділянки став свідком того, як гр-ку Шпак облаяла собака породи ротвейлер, яка зірвалася з повідка і кинулася на неї. Жінці стало погано з серцем, перехожі викликали швидку допомогу.

Під час виходу собаку супроводжувала її господарка гр. Шпитко, яка не очікувала такої агресії від собаки.

Завдання до окреслених ситуацій:

- проаналізувати фабулу задачі;
- документувати адміністративне правопорушення відповідно до повноважень ДОП.

ВИСНОВКИ

Провадження у справах про адміністративні правопорушення можна визначити як правовий інститут або як вид адміністративно-процесуальної діяльності. Правовий інститут – це сукупність адміністративно-правових норм, що визначають порядок здійснення дій учасниками адміністративно-юрисдикційного процесу при розгляді конкретних справ, які виникли у зв'язку з учиненням адміністративного порушення, а адміністративно-процесуальна діяльність – це врегульований адміністративно-правовими нормами порядок здійснення дій учасниками адміністративно-юрисдикційних повноважень у зв'язку з реалізацією завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Адміністративно-процесуальну діяльність, що здійснюється у межах розгляду конкретної адміністративної справи про адміністративні правопорушення, заведено називати провадженням у справах про адміністративні правопорушення.

В адміністративно-правовій літературі єдине розуміння сутності зазначеного провадження ще й досі відсутнє. Зокрема, В.К. Колпаков спочатку визначає провадження в справах про адміністративні правопорушення як правовий інститут, у межах якого регулюються процесуальні адміністративно-деліктні відносини і забезпечується вирішення адміністративних справ, а також попередження адміністративних правопорушень, а потім розглядає його як різновид виконавчо-розпорядчої діяльності

Провадження, охоплює всі сторони діяльності державного апарату, починаючи від підготовки і видання актів управління і закінчуючи матеріально-технічними діями. Воно охоплює широке коло суспільних відносин у сфері державного управління і за своїм змістом може бути поділене на три види:

- провадження, пов'язане із здійсненням завдань внутрішньої організації апарату управління;
- провадження, що опосередковує взаємовідносини даного державного органу з іншими державними органами, установами, підприємствами, які не входять у його систему;
- провадження у справах, пов'язаних з відносинами між громадянами чи громадськими організаціями та виконавчо-розпорядчими органами.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
4. Про Національну поліцію: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
5. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>
6. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 6 листопада 2015 р. № 1376. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>
7. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 7 листопада 2015 р. № 1395. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>

II. Спеціальна література:

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навчально-методичний посібник. / уклад. : М.В. Корнієнко, А.Г. Пишна, А.А. Десятник; Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. 236 с.
2. Адміністративна діяльність Національної поліції щодо запобігання вчинення адміністративних правопорушень дітьми : монографія / Є.С. Зеленський, І.С. Кравченко. Дніпро: ДДУВС, 2020. 154 с.
3. Адміністративна діяльність поліції: підручник / В.В. Середа, М.П. Гурковський, Ю.С. Назар та ін.; за заг. ред. В.В. Середи. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 776 с.
4. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навчальний посібник. Нац. акад. внутрішніх справ. К.: Центр учбової літератури, 2018. 333 с.
5. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.
6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.

III. Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-потал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-потал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-потал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>